

THÔNG LUẬN

NGUYỆT SAN THÔNG TIN NGHỊ LUẬN

Publiée par Association Viet Nam Fraternité, 24 Square des Cottages, 91200 Athis-Mons, France

Inscrite à la Commission Paritaire des Publications et Agences de Presse sous le No 70359

Directeur de publication: Bùi Quang Hiếu

Vấn đề trong tháng

Các lực lượng ôn hòa thắng lợi tại Nicaragua

Tại Đông Đức chế độ cộng sản thực sự cáo chung với cuộc bầu cử ngày 18-3-1990. Tại Haiti, một tổng thống dân cử lên cầm quyền chấm dứt một chế độ độc tài bản thủ kéo dài gần 40 năm và mở đường cho một giai đoạn dân chủ hóa. Tại Chile, chính quyền quân phiệt Pinochet bàn giao quyền hành cho một chính quyền dân sự xuất phát từ bầu cử tự do. Ngay tại nước Mông Cổ xa xôi hẻo lánh, ban lãnh đạo cộng sản bảo thủ giáo điều cũng bị lật đổ và dân chủ đa nguyên chính thức được nhìn nhận. Ngọn gió dân chủ tự do tiếp tục thổi mạnh trên khắp thế giới. Tháng 3-1990 không thiếu tin vui. Nhưng đối với người Việt Nam chúng ta biến cố hàm chứa nhiều ý nghĩa nhất là sự thắng lợi rực rỡ của liên minh đối lập ôn hòa tại Nicaragua.

Kết quả của cuộc bầu cử Tổng Thống Nicaragua đã bất ngờ đến nỗi cả thế giới, cả chính quyền cộng sản Sandinista

lẫn đối lập Nicaragua cũng không tiên liệu được. Một tuần trước ngày bầu cử, các cuộc thăm dò dư luận còn cho thấy tập đoàn Sandinista sẽ thắng cử với tỷ số 55% và phe đối lập chưa được 40%. Nhưng kết quả đã ngược lại, bà Violeta Chamorro đã thắng với 55% và tướng Ortega chỉ được 41%. Báo chí còn tiết lộ rằng ba ngày trước cuộc bầu cử chủ tịch ủy ban an ninh quốc gia Mỹ Brent Scowcroft còn tiên liệu với tổng thống Bush rằng Ortega sẽ thắng.

Cả chính quyền Sandinista, đối lập Nicaragua và dư luận thế giới đã lầm hai sai lầm lớn, một là đánh giá quá thấp sự từ khước của các dân tộc đối với các chế độ cộng sản, hai là đánh giá quá cao sức mạnh và sự quyết tâm của các đảng cộng sản. Người ta vẫn tin rằng các đảng cộng sản dù có bị thua trong các cuộc tuyển cử cũng sẽ gian lận để đổi thất bại thực sự thành thắng lợi giả dối. Kết luận đầu tiên là trong bối cảnh hiện tại các đảng cộng sản hễ tuyển cử thì thua và dù thua cũng không dám gian lận. Không dám chứ không phải không muốn.

Lý do quá đơn giản đến nỗi nhiều người không tin được. Các chế độ độc tài chuyên chính trên đà đào thải, phải tổ chức bầu cử vì bị bắt buộc chứ không phải vì muốn tổ chức bầu cử. Họ chấp nhận tuyển cử chỉ để tránh một sự sụp đổ ô nhục chắc chắn sẽ đến nếu tình hình hiện tại cứ tiếp tục. Nếu họ gian lận cuộc bầu cử sẽ chẳng được ai nhìn nhận cả và chẳng giải quyết được gì cả, và họ lại trở về thế bế tắc mà họ muốn thoát ra với một tình thế tuyệt vọng hơn trước, vì đầu sao cuộc tuyển cử cũng đã là một nhân nhượng và đã là dịp để đối lập phơi bày sự tồi dở của chế độ. *Người ta có thể gian lận những cuộc bầu cử do mình tự ý tổ chức chứ khó có thể gian lận những cuộc bầu cử mà mình bị bắt buộc phải tổ chức vì thế yếu.*

Liên minh đối lập UNO đã thắng lợi nhờ tinh thần hòa giải và cởi mở. UNO là sự liên kết của 14 tổ chức và đảng phái gồm đủ mọi khuynh hướng khác nhau và đã từng xung đột nhau trong quá khứ. Từ các lực lượng dân chủ công giáo, các đảng thuộc khuynh hướng tự do, khuynh hướng dân chủ xã hội đến những người đã từng giữ những địa vị quan trọng trong đảng và nhà nước mác-xít Sandinista, cuối cùng có cả đảng cộng sản Nicaragua (đảng cộng sản đang cầm quyền

Trong số này

1. Vấn đề trong tháng:

Các lực lượng ôn hòa thắng lợi tại Nicaragua*Thông Luận*

3. Vì đất nước hôm nay và ngày mai:

Nhận diện những điều kiện của thắng lợi*Bùi Quang Hiếu*

6. Mạn đàm:

Lấy gì để trả oán*Trần Thanh Hiệp*

8. Độc giả viết

10. Họp thân hữu Thông Luận:

Lê Văn Đăng

11. Thời sự- Tin tức

15. Văn vãn văn

Tuyết Chi

16. Số tay:

Trí thức chuyên chế*Thụy Khuê*

không lấy tên là cộng sản mà tự gọi là đảng Sandinista).

Chính bà Violeta Chamorro, ứng cử viên tổng thống của UNO, đã từng là ủy viên ban chấp hành trung ương Sandinista, cũng như tướng Eden Pastora, người đã bỏ Sandinista theo phe Contra kháng chiến, rồi lại bỏ Contra để đi theo đường lối ôn hòa. Ứng cử viên phó tổng thống Alfredo Cesar từng là lãnh tụ của tổ chức kháng chiến Contra. UNO đã tập trung được đại bộ phận những người đối lập. Chỉ có các lực lượng cực hữu là vắng mặt, và sự vắng mặt này đang đưa họ tới chỗ tàn lụi.

Thắng lợi của UNO đã đến vào lúc tổ chức Contra đang tan rã. Lập trường hòa giải dân tộc đã thắng ở một nơi mà kháng chiến võ trang đã thất bại. Có lẽ công bằng mà nói Contra cũng đã đóng góp một cách gián tiếp vào thắng lợi của UNO vì những đánh phá của Contra đầu sao cũng có tác dụng là gây sức ép, buộc tập đoàn Sandinista phải nhượng bộ. Nhưng áp lực chính đã đến từ Hoa Kỳ và các nước Châu Mỹ La Tinh phối hợp với đấu tranh kiên trì của nhân dân Nicaragua và các lực lượng ôn hòa hiện diện ngay trong nước. Thắng lợi của các lực lượng ôn hòa đã đến khi Contra đã bị cô lập và vô hiệu hóa. Mặt khác những đổ vỡ do cuộc nội chiến mà Contra phát động với sự đỡ đầu của Hoa Kỳ ngày nay đang trở thành những khó khăn cho chính phủ dân chủ vừa ra đời và có thể đưa đến những thất bại mà đảng Sandinista chắc chắn sẽ lập tức khai thác. Trong hiện tại, ngay sự giải giới đám tàn quân Contra tự nó cũng là một bài toán khó giải quyết. Và chừng nào lực lượng võ trang Contra chưa giải giới thì vẫn còn lý do để quân đội Sandinista không phục tùng chính quyền mới. Nói chung tổ chức kháng chiến Contra đã có hại hơn là có lợi.

Cách đây hơn một năm, khi những người đối lập lưu vong, trong đó có nhiều khuôn mặt lớn của Contra như Alfredo Cesar và Eden Pastora quyết định từ bỏ đấu tranh võ trang để về nước chấp nhận đấu tranh chính trị sau lời cam kết của chính quyền Sandinista là chấp nhận đối lập và tuyển cử tự do, nhiều thành phần chống cộng "già dặn kinh nghiệm" đã phỉ báng họ bằng võ số tính từ xúc phạm. Nào là chủ bại, vì đã chấp nhận điều kiện của đối phương, nào là ấu trĩ và ngây thơ, vì đã tin vào lời hứa hẹn của những kẻ chuyên môn dối trá. Nào là phản bội, v...v...

Nhưng thực tế vừa chứng tỏ rằng những người ôn hòa đã có lý. Bằng vận động chính trị và lập trường hòa giải dân tộc, họ đã phát động được một mặt trận đối lập có hậu thuẫn rộng rãi và vững chắc trong quần chúng, đã tạo được áp lực quyết định lên chính quyền Sandinista và cuối cùng đã biến một lời hứa hẹn chiến thuật thành một cam kết thực sự. Họ đã thành công. Thắng lợi của họ trước hết là thắng lợi của sự sáng suốt.

So sánh Đông Âu với Việt Nam, nhiều người cho rằng những gì đã và đang xảy ra tại Đông Âu không nhất thiết sẽ xảy ra tại Việt Nam bởi vì bối cảnh chính trị khác nhau. Một trong những lý do chính thường được đưa ra là khác với các chính quyền cộng sản Đông Âu do Hiệp Ước Yalta mà có và do Liên Xô tạo dựng ra, đảng cộng sản Việt Nam đã trưởng thành trong đấu tranh và đã nắm được chính quyền

bằng cố gắng của chính mình. Nói một cách khác, đảng cộng sản Việt Nam có sự chính đáng mà các chính quyền cộng sản Đông Âu không có. Do đó, vẫn theo lập luận này, chính quyền cộng sản Việt Nam có căn bản hơn vì khó có thể gục ngã như những đảng cộng sản Đông Âu.

Lý luận này bỏ qua một sự kiện quan trọng là gần một nửa thế kỷ đã trôi qua từ khi đảng cộng sản Việt Nam xuất hiện như một lực lượng đấu tranh vì độc lập. Các khuôn mặt lịch sử đã qua đi hay đã bị tuổi tác và quyền lực hủ hóa. Thời gian dài này cũng đã là dịp để cho đảng cộng sản Việt Nam làm nhiều sai phạm và tội ác gấp bội các đảng cộng sản Đông Âu. Sự chính đáng của một chính quyền *tùy thuộc ít* ở cách nó giành được chính quyền và *tùy thuộc nhiều* ở mức độ thành tựu hay thất bại trong việc mưu tìm phúc lợi cho quốc gia. Hiểu như vậy thì các chính quyền cộng sản Đông Âu nói chung còn chính đáng gấp bội chính quyền cộng sản Việt Nam, vì đầu sao họ cũng đã hơn hẳn chế độ cộng sản Việt Nam về mặt kinh tế xã hội. Chúng ta đừng quên rằng cho tới lúc chính quyền cộng sản Đông Đức sụp đổ, đảng cộng sản Việt Nam vẫn lấy Cộng Hòa Dân Chủ Đức làm mẫu mực.

Thất bại của chính quyền Sandinista có thể giải tỏa được những thắc mắc cuối cùng về sự chính đáng của đảng cộng sản Việt Nam. Sandinista cũng giành được chính quyền bằng tranh đấu. Họ gồm những người trẻ, đầy lý tưởng đã anh dũng đánh bại tập đoàn tồi tệ Somoza và tiến vào thủ đô Managua trong một rừng cờ ngưỡng mộ cách đây hơn 10 năm. Nhưng họ đã thất bại. Điều này phải là một yếu tố lạc quan cho những người Việt Nam đang chờ đợi sự đảo thái của chính quyền cộng sản.

Đĩ nhiên nắm chính quyền chỉ là điều kiện để thực hiện dự án chính trị. Các vấn đề thực sự bây giờ mới bắt đầu đặt ra cho các lực lượng dân chủ Nicaragua. Nhưng họ đã đạt được thắng lợi quyết định đầu tiên, không có không được cho mọi cuộc đấu tranh chính trị.

Điều đáng để những người tranh đấu Việt Nam đặc biệt lưu ý là chọn lựa can đảm của những người tiến bộ Nicaragua. Họ đã thách đố trở ngại, bất chấp các phần tử chống cộng cực đoan để kết hợp thành một lực lượng chấp nhận đối thoại. Và họ đã làm một chọn lựa đúng.

Trong hoàn cảnh Việt Nam hiện nay, và đặc biệt là trong hoàn cảnh của những người Việt Nam hải ngoại, đây là một bài học quý giá. Chúng ta không nên quá tham lam muốn kết hợp mọi người, kể cả những người nhất định cho rằng chỉ có một mình họ có chính nghĩa dân tộc, có lẽ phải. Chúng ta hãy bắt đầu bằng sự khiêm nhường chiến lược. Hãy kết hợp trước hết những thành phần ôn hòa, chấp nhận dân chủ đa nguyên thực sự với luật chơi của nó, chấp nhận hòa giải dân tộc với những hệ luận của nó.

Vấn đề thỏa hiệp với những thành phần cực đoan, cũng như với đảng cộng sản Việt Nam chỉ đặt ra sau đó, khi tập hợp dân chủ tiến bộ đã thành một sức mạnh áp đảo và những người quá khích đã nhận ra sự bế tắc của chính họ.

Thông Luận

Nhận diện những điều kiện của thắng lợi

Bùi Quang Hiếu

Những biến cố tại Đông Âu làm mọi người hy vọng rằng sẽ có thay đổi lớn tại Việt Nam. Nhưng qua một lúc đầu lạc quan và tin tưởng, người ta bắt đầu nhận thấy Đông Âu không phải là Việt Nam, và những gì xảy ra ở Đông Âu chưa chắc sẽ xảy ra tại Việt Nam. Càng đi vào chiều sâu của vấn đề, người ta càng thấy Đông Âu khác với Việt Nam. Đối với nhiều người, càng nghiên cứu càng thấy rằng không vì Ba Lan và Đông Đức đã thay đổi mà Việt Nam cũng sẽ bắt buộc thay đổi. Sự lạc quan lúc ban đầu vì thế đã nhường chỗ cho sự thất vọng.

Khi cây che khuất rừng

Việt Nam không có một giáo hội công giáo mạnh mẽ và quyết tâm như Ba Lan theo ý nhiều người. Việt Nam chưa có truyền thống sinh hoạt dân chủ như Tiệp Khắc, theo một số khác. Việt Nam không có một đảng cộng sản sáng suốt như Hungary... Tất cả những nhận định này đều đúng cả. Nhưng như vậy tại sao các chế độ cộng sản cùng sụp đổ một lúc tại Đông Âu trong khi hoàn cảnh của các nước này cũng rất khác nhau? Đông Đức có một chủng tộc đồng nhất, 97% dân cư là người Đức, trong khi Romania là một tập hợp của nhiều sắc dân khác nhau. Tiệp Khắc và Đông Đức tương đối phồn vinh trong khi Romania kiệt quệ và nghèo nàn. Đông Đức có trên 300.000 quân Liên Xô chiếm đóng trong khi Hungary và Romania có rất ít hay không có. Sau đó cũng phải đặt câu hỏi là tại sao các chế độ cộng sản cũng đã sụp đổ tại Nicaragua, Mông Cổ... Hơn nữa các chế độ độc tài cực hữu tại Nam Mỹ cũng dồn dập cáo chung mặc dầu những điều kiện chính trị xã hội rất khác với Đông Âu.

Sự kiện làn sóng dân chủ hóa tràn ngập khắp thế giới,

buộc ta phải đặt câu hỏi phải chăng những điều kiện đặc thù của mỗi nước chỉ đem lại một màu sắc riêng biệt cho các cuộc cách mạng dân chủ chứ không quyết định lễ thành bại của những cuộc cách mạng này. Nói cách khác phải chăng tiến trình cách mạng đi theo những qui luật cơ bản hơn, khách quan hơn?

Bốn điều kiện

Trong tập tài liệu học tập "Cơ Sở Tư Tưởng" mà nhóm chủ trương Thông Luận đưa ra từ rất lâu trước các biến cố Đông Âu, một nghiên cứu lý thuyết đã được trình bày về những điều kiện để một cuộc cách mạng thành công (phần I, đoạn 4). Những biến cố gần đây đem lại một minh họa và một sự xác nhận cho những suy tư đó.

Có bốn điều kiện vừa cần vừa đủ để một cuộc cách mạng, hiểu theo nghĩa một sự thay đổi cả chế độ lẫn lãnh đạo, xảy ra. Và cả bốn điều kiện này đều không phải là những điều kiện đặc biệt của từng quốc gia. Điều này giải thích tại sao cách mạng dân chủ đã xảy ra cùng một lúc tại các nước rất khác nhau.

Điều kiện thứ nhất là mọi người trong nước đồng ý rằng chế độ hiện có là tồi dở, bằng cách này hay cách khác phải thay đổi.

Điều quan trọng ở đây là *mọi người đồng ý*. Không phải chỉ từng người một đồng ý rằng chế độ hiện có là dở, mà còn có sự thông cảm giữa người nọ với người kia để mỗi người không những phủ nhận chế độ mà còn vững tin rằng mọi người đều nghĩ như mình và phát biểu như vậy trong mọi liên hệ xã hội để sự từ chối chế độ không những ở trong đầu óc mỗi người mà còn là một hiện tượng xã hội.

Hiểu như vậy thì những tiến bộ trọng đại trong địa hạt truyền thông đã có tác dụng quyết định. Các bức tường bưng bít đã bị phá tan khiến cho người dân sống dưới mọi chế độ độc tài, độc tài cộng sản cũng như độc tài phát xít, biết rằng có thể có một cách tổ chức xã hội khác nhân bản hơn và hiệu lực hơn. Điều cũng đáng chú ý ở Đông Âu là diễn biến ở nước họ đã ảnh hưởng mau chóng đến tình hình ở nước kia. Tài liệu Cơ Sở Tư Tưởng trong phần nhận định những nét đậm của thế giới đã lưu ý rằng việc các chế độ cộng sản không cấm máy thu thanh là một "nhượng bộ rất nguy hiểm cho sự sống còn của chính họ".

Điều kiện thứ hai là đảng, hay tập đoàn, hay giai cấp lãnh đạo mất khả năng tự vệ.

Điều kiện này cần được giải thích vì nó không giản dị như người ta có thể tưởng. Mọi tập thể có thể xem như một sinh vật phức hợp mà sức khỏe là căn bản đồng thuận. Một tập thể sinh ra, phản ứng với môi trường bên ngoài, phát triển hay suy yếu đi, tồn tại hay tiêu vong như một sinh vật. Sức khỏe của tập thể là đồng thuận. Đồng thuận không nhất thiết phải hướng về những mục đích cao đẹp nhưng phải phù hợp với phương tiện. Đồng thuận giúp nước giúp đời tạo ra được các phong trào cách mạng thì đồng thuận để cướp bóc cũng có thể tạo ra những băng đảng. Quân tử hợp quần được thì tiểu nhân cũng hợp đảng được. Nhưng người ta không thể đề ra những mục đích cao đẹp rồi lại dùng những biện pháp bất chính cũng như không thể lập đảng cướp rồi lại làm chuyện nhân nghĩa. Thông thường đồng thuận của một tập thể bị mất khi lý tưởng chung không còn được nhìn nhận nữa, vì đã lỗi thời hay vì mâu thuẫn với những phương tiện được dùng để thực hiện nó, hay vì tổ chức đã bị ung thối vì sự hiện diện quá áp đảo của những phần tử xấu.

Đây là hiện tượng đã xảy ra tại Đông Âu. Nhiều người trong guồng máy đảng và nhà nước không chia sẻ lý tưởng xã hội chủ nghĩa nữa, nhiều người khác không đồng ý với các biện pháp được đem sử dụng và đại đa số đã không chịu được một tình trạng tham nhũng đã đạt tới một mức độ khó tưởng tượng nổi. Những mầm mống đổi mới đã xuất hiện ngay từ bên trong chế độ, và một cách nào đó đã chứng tỏ sự sáng suốt vẫn còn trong lòng các chế độ cộng sản. Tình hình Việt nam hiện nay không khác.

Điều kiện thứ ba là mọi người trong nước đạt tới thỏa thuận về một hình ảnh xã hội tương lai.

Đây là điều kiện khó thực hiện nhất bởi vì từ chối một chính quyền xấu là điều dễ nhưng biết mình muốn lấy gì để thay thế mới khó. Nhưng nếu không đồng ý về mục tiêu muốn đạt tới mà chỉ phản đối chính quyền đang có thì sự phản đối ấy không bao giờ đe dọa sự sống còn của chế độ. Nhiều người chống cộng chưa hiểu như vậy, họ chỉ ồn ào đòi lật đổ chế độ mà không ý thức được rằng cần phải có một dự án chính trị có khả năng đoàn kết rộng rãi mọi thành phần dân tộc.

Trừ trường hợp Romania, nơi chế độ cộng sản đã sụp đổ

không phải vì tranh đấu của phe đối lập mà do một cuộc thanh toán lẫn nhau trong nội bộ đảng, chính sự giao thiệp với thế giới bên ngoài đã đem lại cho người Đông Âu sự đồng thuận trên một mô thức chính trị: mô thức Tây Âu.

Điều kiện thứ tư là sự xuất hiện của các tổ chức đối lập, làm tụ điểm cho nguyện vọng và ý chí đổi mới.

Điều kiện thứ tư này mọi người đều hiểu và hơn nữa rất nhiều người còn coi là điều kiện quan trọng nhất, hoặc duy nhất. Đã có rất nhiều cố gắng muốn đốt giai đoạn, để đi tới thống nhất các lực lượng chống cộng bằng cách "gạt bỏ mọi dị đồng". Điều khó là dị đồng không thể gạt bỏ được nên các cố gắng kết hợp đã không đạt kết quả.

Bốn điều kiện trên là những điều kiện vừa cần vừa đủ để một chế độ sụp đổ nhường chỗ cho một chế độ mới. Cả bốn điều kiện này đều là những điều kiện khách quan và tổng hợp vượt lên trên các sắc thái địa phương. Hoàn cảnh đặc biệt của mỗi nước có tác dụng làm cho những điều kiện này được hình thành sớm hay muộn, tốt đẹp hay không. Những hoàn cảnh địa phương khác nhau có thể tạo ra cùng những điều kiện này. Do đó mà ta thấy các nước Nam Mỹ và Đông Âu với những điều kiện địa chính khác nhau đã đồng loạt trút bỏ những chế độ độc tài chuyên chính lì lợm như nhau.

Làm gì và làm thế nào?

Bài này không có ý định lập lại một cấu trúc lý thuyết đã được trình bày trong Cơ Sở Tư Tưởng. Mục đích tìm kiếm ở đây là trả lời câu hỏi mà mọi người tranh đấu đều đặt ra: làm gì và làm thế nào?

Nếu nhận thức rõ bốn điều kiện thành công của một cuộc cách mạng là ta đã có một phần câu trả lời: thúc đẩy để bốn điều kiện trên sớm hình thành và làm thế nào để chúng được hình thành trong những điều kiện mau chóng và tốt đẹp nhất.

Chúng ta đã có điều kiện thứ nhất. Toàn dân, kể cả chính người cộng sản đều đã đồng ý rằng chính quyền cộng sản rất dở và rất lỗi thời. Nhưng đây không phải là một thụ đắc vĩnh viễn mà luôn luôn cần có sự giằng co không ngừng giữa đối lập và chính quyền cộng sản. Một đối lập khôn ngoan phải làm cho chính quyền cộng sản Việt Nam chịu hoàn toàn trách nhiệm về tình trạng suy sụp của đất nước, không tạo cơ hội nào để chính quyền cộng sản có thể viện dẫn "những đánh phá từ nhiều mặt của địch" để bào chữa cho những thất bại mà thực ra lỗi hoàn toàn ở họ. Tiếc thay trên thực tế cho tới nay người ta vẫn thấy một số tổ chức khoe khoang với những "chiến công" không hề có như đánh phá đoạn đường sắt này, giạt sập chiếc cầu kia... Đây là một lối khoe khoang vô ý thức, và có lợi cho chính quyền cộng sản vì nó có tác dụng làm nhẹ bớt tội đập phá đất nước mà đảng cộng sản phải chịu hoàn toàn trách nhiệm.

Điều kiện thứ hai, đối lập cũng có thể đóng góp để hình thành sớm hơn. Vấn đề ở đây là làm mất bản năng tự vệ của

chính quyền cộng sản, nghĩa là làm thế nào để những người trong đảng và nhà nước vững tin rằng sự sụp đổ của chế độ có lợi cho họ chứ không đe dọa cuộc sống và nhân phẩm của họ. Một khi đã nghĩ như vậy thì cán bộ, đảng viên sẽ không còn tâm lý sống chết với đảng nữa, họ sẽ hoàn toàn tự do đối diện với lương tâm mình để quyết định tiếp tục hay không tiếp tục ủng hộ đường lối của đảng. Có rất nhiều khả năng là họ sẽ từ bỏ đường lối của đảng, nhưng ngay trong trường hợp ngược lại họ cũng đã trở thành những người ôn hòa hơn và có thể đối thoại được.

Lập trường hòa giải dân tộc nhằm mục tiêu chiến lược đó, nghĩa là đánh phá bản năng tự vệ của đảng cộng sản. Một viên chức cao cấp của chính quyền cộng sản mới đây vừa nói rằng nhóm Thông Luận là một nhóm chống cộng nguy hiểm bởi vì "chiêu bài" hòa giải và hòa hợp dân tộc của "nó" đưa ra chỉ nhằm tiêu diệt đảng. Ông này sai về mặt tình cảm vì lập trường hòa giải dân tộc của Thông Luận không phải là một chiêu bài mà là một lập trường thành thực, nhưng ông ta cũng tỏ ra thông minh hơn nhiều người chống cộng.

Trong vài năm vừa qua, sự phân rã của đảng cộng sản Việt Nam đã tăng hẳn vận tốc. Nhưng phải thành thực mà nhận rằng sự kiện này phần lớn đã là kết quả của những phấn đấu và suy tư của những con người ngay trong lòng chế độ.

Điều kiện thứ ba là điều kiện quan trọng nhất nhưng đồng thời cũng là điều kiện ít được người đối lập Việt Nam lưu ý nhất. Trong vòng 15 năm qua đã có hàng trăm (hay hàng ngàn) cố gắng đoàn kết tất cả mọi khuynh hướng đối lập mà không cần có sự đồng ý trước về những mục tiêu phải đạt tới và những biện pháp phải sử dụng. Mặc dầu *tất cả* mọi cố gắng này đều đã thất bại lối kết hợp vô lý này vẫn tiếp tục được nhiều người coi là con đường duy nhất. Người ta vẫn tiếp tục kêu gọi mọi người "ngồi lại với nhau", "xóa bỏ mọi dị đồng", "chấm dứt bàn cãi gây chia rẽ", "bắt tay ngay vào hành động cụ thể"... Chúng ta đừng nên chạy trốn một sự thực hiển nhiên: những bất đồng quan điểm chỉ có thể đả thông chứ không thể xóa bỏ, không thể có tổ chức chung nếu không có sự đồng ý trước về mục tiêu và phương pháp. *Không hề có và sẽ không bao giờ có phép màu nào cho phép những con người không đồng ý với nhau kết hợp lại để hành động chung với nhau cả.*

Lập trường "chống cộng" không đủ để kết hợp hành động như thực tế 15 năm qua đã chứng tỏ một cách quá hùng hồn. Chỉ "chống cộng" thôi không đảm bảo được sự đứng đắn. Có những người rất chống cộng và đồng thời cũng rất xấu. Có những người chống cộng cuồng nhiệt nhưng cũng thiên cận, cũng chụp mũ, cũng xuyên tạc, cũng bắt dung như những người cộng sản cực đoan nhất. Cộng sản không có độc quyền thô bạo. Hitler cũng đáng tởm như Stalin. Pinochet cũng đáng ghét như Lê Đức Thọ.

Những biến cố tại Đông Âu vừa giúp đối lập Việt Nam đạt một tiến bộ quan trọng. Hầu hết mọi tổ chức đối lập đã chấp

nhận lấy dân chủ đa nguyên làm mục tiêu tranh đấu. Từ "chống cộng" đến dân chủ đa nguyên, đối lập Việt Nam đã tiến từ một thái độ tiêu cực sang một lập trường tích cực, trong khi đảng cộng sản Việt Nam đã lùi từ "xây dựng chủ nghĩa xã hội" xuống "chống chủ nghĩa đa nguyên". Đây là một thay đổi rất quan trọng và chắc chắn sẽ có ảnh hưởng quyết định lên tình hình Việt Nam trong những ngày sắp tới. Nhưng chấp nhận dân chủ đa nguyên trên lý thuyết chưa đủ mà còn cần đem đa nguyên vào cuộc sống hằng ngày. Nhiều tổ chức, nhiều cơ quan ngôn luận vẫn chưa thể hiện được điều này. Tranh cãi là chuyện bình thường và nên có. Nhưng thay vì tranh cãi về ý kiến người ta thấy quá nhiều lời lẽ thóa mạ nặng nề, quá nhiều cố gắng xuyên tạc để vu cáo và chụp mũ, người ta vẫn thấy những thái độ khiêu khích và khiếm nhã... Trong khi đặc tính của dân chủ đa nguyên là tôn trọng và chấp nhận người khác.

Làm gì ngay trong lúc này?

Hiện nay chúng ta đã có điều kiện thứ nhất, một phần lớn điều kiện thứ hai và bắt đầu có điều kiện thứ ba.

Vậy thì chiến lược của đối lập Việt Nam có thể như sau:

1-Hoàn tất điều kiện thứ hai, nghĩa là làm mất bản năng tự vệ của chế độ cộng sản, bằng cách thúc đẩy mạnh lập trường hòa giải dân tộc. Hòa giải dân tộc chứ không phải chiêu hồi. Chúng ta đề nghị những người anh em đã có quá khứ chính trị khác nhau cùng nhau tìm một lối thoát cho đất nước, chứ không phải kêu gọi họ hãy theo ta. Ai có tư cách để chiêu hàng người khác?

2-Tiếp tục xây dựng điều kiện thứ ba bằng cách mở ra một cuộc thảo luận sôi nổi và rộng khắp về dân chủ đa nguyên để đem lại cho mục tiêu chung này một nội dung phong phú hơn. Mặt khác cũng phải đem đa nguyên vào nếp sống hằng ngày trong các tương quan giữa những con người và những tổ chức đối lập với nhau để chứng tỏ rằng đối lập Việt Nam không những muốn mà còn hiểu dân chủ đa nguyên.

3-Về mặt tổ chức có lẽ chúng ta nên khiêm tốn hơn một chút để từ bỏ tham vọng kết hợp tất cả và ngay lập tức trong một mặt trận chung bởi vì không thể nào kết hợp những con người không đồng ý với nhau và không chấp nhận lẫn nhau. Trong hoàn cảnh hiện tại tốt hơn hết là nên giới hạn sự kết hợp giữa những người và những tổ chức có cùng một nhay cảm chính trị. Như vậy tuy chưa "thống nhất" nhưng cũng đã bớt chia rẽ. Việc tổ chức một mặt trận chung kết hợp mọi khuynh hướng đối lập chỉ có thể đặt ra sau đó giữa các bộ tham mưu.

Kể viết bài này hy vọng với những lời lẽ bộc trực nhưng chân thành trình bày những điều kiện thành bại của các cuộc đấu tranh cách mạng để hy vọng đóng góp một phần trả lời câu hỏi mà mọi người Việt Nam yêu nước đều thao thức.

Bùi Quang Hiếu

Lấy gì để trả oán

Trần Thanh Hiệp

Đầu thập niên 90, người Việt ở ngoài nước bỗng được mùa "đa nguyên"! Như đầu thập niên 80, họ được mùa "kháng chiến phục quốc"! Được mùa, nhờ gặp gió thuận mưa hòa đến từ Đông Âu, Trung Mỹ, Nam Phi. Bỗng được, tại vì không cày cấy được mà gặt hái: tiếng gọi "đa nguyên", như những tiếng nói tự phát của lòng người khao khát tự do dân chủ, đồng loạt cất lên khắp nơi, loan báo một cuộc thay đổi đang thành hình.

Nhưng sự đồng thuận trên cơ sở "đa nguyên" không phải là phép lạ trong chớp mắt có thể biến nước Việt Nam thành một thiên đường. Thảm cảnh áp bức, nghèo đói, lạc hậu đang còn tiếp diễn. Giả dụ tập đoàn cầm quyền cộng sản có phải ra đi, chế độ chuyên chính cộng sản có bị xóa bỏ thì những căn bệnh của đất nước cũng vẫn còn đó và "đa nguyên" chưa hẳn đã là thuốc tiên để chữa lành xã hội đau ốm Việt Nam. Đa nguyên mà không hòa hợp thì chỉ là sự biểu hiện của hỗn loạn, như loạn "mười hai sứ quân". Nhưng không thể có hòa hợp nếu không có hòa giải. Mà hòa giải sao được nếu oán thù chưa dẹp bỏ? Cho nên đa nguyên không thể là con đường vòng để lẩn tránh hòa giải, mà phải là con trâu đặt trước cái cày hòa giải, hòa hợp.

Những người thiện tâm, thiện chí muốn xây dựng dân chủ đa nguyên cho đất nước quả thật đang ở trong tình thế của những nhà đầu bò phải đem hết tài năng khuất phục con bò hung dữ ngay tại đầu trường. Họ không thể làm gì khác hơn là đành phải nắm lấy cặp sừng hòa giải, hòa hợp mà vật ngã con bò oán thù. Con bò này không phải chỉ là sản phẩm của trí tưởng tượng. Nó có thật và đã sống lâu năm nên thành tính, với một vóc dáng khổng lồ, một sức nặng không lấy gì cân lường được.

Cuộc đảng tranh quốc cộng kéo dài trong suốt mấy thập niên và được lồng vào hai cuộc chiến tranh với ngoại bang đã khiến cho oán thù chõng chất hàng hàng lớp lớp. Lấy gì trả oán để hả dạ căm hờn, vơi cạn bể oán? Trong tâm hồn người Việt Nam hình như đã được khắc sâu những chữ đậm rằng đền ơn, trả oán là một vấn đề vừa đạo lý vừa công lý.

Thúy Kiều là một người đàn bà tài hoa, hiếu thảo, hiền hậu. Vậy mà khi vừa thoát khỏi nghịch cảnh liền nghi ngay đến việc đền ơn những người đã cứu giúp và trả oán những người đã hãm hại mình.

Tấm thân rày đã nhẹ nhàng

Chút còn ân oán đời đường chưa xong

Điều ước nguyện ấy của Thúy Kiều đã được Từ Hải giúp cho thỏa mãn.

Oán thì trả oán, ân thì đền ân

Đã nên có nghĩa có nhân

Trước sau trọn vẹn xa gần ngợi khen

Những người chống cộng Việt Nam ở ngoài nước nay đang

mang tâm trạng của Thúy Kiều. Ước gì có một Từ Hải kéo đại binh "chỉ ngọn cờ đào" cùng họ về nước, "đạo ra Vô Tích, đạo vào Lâm Truy" để xử quyết "ân oán hai bên"! Người miền Nam mười lăm năm bị quốc phá gia vong, bị đọa đày trong tù ngục, bị hạ nhục giữa cuộc đời. Oán thù đã ngập trời, sao có thể xóa bỏ? Nhưng không phải chỉ có người miền Nam thù ghét cộng sản. Chỉ cần nghe bất cứ câu thơ nào của Nguyễn Chí Thiện cũng đủ cảm thấy nỗi đau nhục của người miền Bắc.

Cả một trời đau khổ khôn lường

Đã bao ngày ném xuống thảm thương

Dưới tận đáy đồng lầy tui hổ...

Như người miền Nam, lòng riêng họ cũng áp ủ những ước mơ của Thúy Kiều.

Sẽ trào dâng như sóng gầm thác đổ

Bọn quỷ yêu sẽ tới ngày tận số...

Chung quy, chỉ là một giấc mơ được thấy sự sòng phẳng của cuộc đời. Ít ra cuộc đời phải được một lần rõ rệt sòng phẳng! Gần năm mươi năm dưới chế độ cộng sản, đã có biết bao nhiêu triệu nàng Kiều với biết bao nhiêu triệu oán thù khác nhau?

Và đã nói tới sòng phẳng thì cũng không thể không nói tới oán thù của chính những người cộng sản! Chúng ta đã nghe họ kể khổ năm 1945 khi họ cướp chính quyền. Đặc biệt, chúng ta không thể quên được những lời kể khổ khi họ phát động cuộc cải cách ruộng đất. Một số nhà văn, nhà thơ quốc doanh, để xứng đáng với danh xưng "kỹ sư tâm hồn", đã sáng tác ra một loạt văn thơ đầu tó lưu lại hàng vạn năm những lời phẩm bình mà những người cầm bút có tầm vóc lớn như Tố Hữu, Xuân Diệu gột rửa không biết đến bao giờ cho phai! Sau đó, tuy đã chiếm được một nửa nước, cơn giận của họ vẫn chưa nguôi. Họ đòi đánh cho "Mỹ cút". Cũng dễ hiểu thôi. Họ còn đòi đánh cho "Ngụy nhào". Cũng là điều tất nhiên trong cái lô-gích cộng sản. Nhưng khi Mỹ đã cút, Ngụy đã nhào, họ vẫn còn căm giận. Mười lăm năm trả oán xem ra vẫn còn chưa đủ. Họ đã ghi vào đạo luật tối thượng của nhà nước xã hội chủ nghĩa của họ và một mục theo đuổi ý định không dời đổi: "đập tan mọi chống đối của bọn phản cách mạng trong nước...". Cách đối xử, mà họ kể là khoan hồng bậc nhất trên thế giới, với những đối thủ bại trận, đã giúp họ giết gọn được biết bao nhiêu người mà không mang tiếng gây "tắm máu", đã gây đảo lộn, kinh hoàng cho hàng triệu gia đình, cửa nát nhà tan. Vậy mà cơn giận của họ vẫn hùng hực, nghĩa là họ vẫn còn phải tiếp tục trả oán sau khi đã đền ơn rất hậu cho khắp tất cả cán bộ các cấp. Thật khó mà hiểu được sự khác biệt giữa lòng oán thù của một người dân thường nghèo túng, của một đảng viên cộng sản cấp thấp, với lòng oán thù của những lãnh tụ cộng sản được xếp loại "lịch sử" như Phạm Văn Đồng, Lê Đức Thọ, Võ Nguyên Giáp, v...v... Ông Lê Đức Thọ, trên giường bệnh của mình, vẫn còn để cháy ngùn ngụt ngọn lửa

thù. Ông Võ Nguyên Giáp - lẽ ra đã mạng vong từ năm 1946 nếu không được "kẻ thù giai cấp" của ông là cụ Nguyễn Hải Thần cứu sống - chính tề trong bộ quân phục của một tướng hồi hưu (cũng có thể là một tội phạm chiến tranh, tội phạm chống hòa bình, tội phạm diệt chủng, nếu ông bị các "kẻ thù giai cấp" của ông xét xử) tỏ ra tự tại hơn để nhả nha tiến bước trên con đường hận thù giai cấp.

Không còn nghi ngờ gì nữa rồi. Oán thù trên đất Việt Nam đã quá lớn, "trúc rừng" ghi không hết, "nước bể" rửa không sạch. Nếu để cho những người cộng sản cứ nhả nha trả oán, những người chống cộng chờ được Từ Hải để trả oán thì chắc bể oán sẽ dâng tràn thành một cơn đại hồng thủy.

Cho nên "bức tường Berlin" ngăn cách người Việt ở trong nước với nhau, ở trong nước với ngoài nước chính là "bức tường oán thù", bức tường phải chọc thủng, phải phá đổ. Đó là vấn đề tiên quyết của hòa bình và tiến bộ. Nhưng không thể chỉ giải quyết nó ở trên diện ý định, ở đâu môi chót lưỡi, mà phải ở trên diện thực tế. Nghĩa là trả oán không còn là chuyện tư thù, vì oán thù tích lũy từ mấy thập niên đã mang kích thước của một vấn đề dân tộc, cần được xử lý bằng đạo lý và công lý dân tộc, bởi những người có trách nhiệm và quyền uy quốc gia.

Truyền thống Việt Nam có hai cách trả oán. Cách thứ nhất là "dĩ đức báo oán" (lấy đức trả oán). Người ta liên tưởng đến những việc "đốt tráp" thời nhà Trần, nhà Lê, đến hình ảnh mà Chúa Kitô nói nếu bị tát ở một má thì đưa má thứ hai cho kẻ hành hung tát nữa, đến các hạnh từ bi, bố thí, hỉ xả của Đức Phật. Nhưng làm chính trị không phải đi truyền giáo. Cái "đức" để xóa bỏ hận thù cho hai bên quốc cộng không thể chỉ là những đức hạnh của một người tu hành đạo hạnh mà phải là bản lĩnh của những nhà lãnh đạo có khả năng đi tới thành công. Đó là cái "đức" của Lê Lợi, của Quang Trung, những anh hùng áo vải đời tư ít ai biết rõ. Cụu tổng thống Ngô Đình Diệm là người đầy đức hạnh nhưng không đủ "đức" chính trị nên không xóa bỏ được hận thù để bình định đất nước. Các tướng Thiệu Kỳ của miền Nam không có "đức" chính trị đã đánh nhưng cũng không có cả "đức" quân sự nên đã để mất nước. Các lãnh tụ cộng sản miền Bắc có "đức" quân sự nên cưỡng chiếm được miền Nam nhưng thiếu hẳn "đức" chính trị nên đang đưa cả nước xuống vực thẳm. Đành rằng những người có nhân đức lớn nói một lời có thể làm cho nước hưng thịnh, xưa nay vốn hiếm. Nhưng sự đau khổ cùng cực của dân tộc có thể là cơ hội đột xuất của những Phù Đổng Thiên Vương. Điều chắc chắn là muốn khởi phải chờ đợi những bậc siêu phàm ấy, không thể tiếp tục giao cho những người cộng sản có bàn tay vấy máu đồng bào như Phạm Văn Đồng, Lê Đức Thọ, Võ Nguyên Giáp, v...v... hay những chuyên viên ám sát như Nguyễn Văn Linh, Võ Chí Công, v...v... hoặc bất cứ con bài nào của họ, trách nhiệm cầm cân nảy mực cho việc xóa bỏ hận thù.

Cách thứ hai là "dĩ trực báo oán" (lấy ngay thẳng mà báo oán). "Sát nhân giả tử" (giết người thì phải chết) là một án lệ. Có cái ngay thẳng của tư nhân. Có cái ngay thẳng của phe phái, của giai cấp. Có cái ngay thẳng của cả quốc gia tức là cái ngay thẳng của công lý. Nợ oán thù quốc cộng không thể trang trải bằng tình cảm đơn thuần, "ăn miếng trả miếng", cách trả oán một thời đã qua. Phải có sự can thiệp của trí tuệ, nghĩa là của luật pháp. Nhưng luật pháp không phải từ trên trời rơi xuống mà cũng không xuất phát tự trong rừng. Công lý của loài người hiện nay vừa có tính phổ biến vừa có tính thời đại. Tính thời đại của công lý để giải trừ oán thù

quốc cộng phải bắt rễ từ một công bằng xã hội mà tất cả mọi người Việt Nam phải tìm thấy, hay phải tìm thấy cho mọi người Việt Nam. Những người cộng sản tự cho mình đã khám phá ra cách mạng lại cho người Việt Nam một công bằng xã hội không thể bàn cãi được nữa. Nhưng với hơn bốn mươi năm cầm quyền, họ đã minh chứng rằng đó chỉ là một sự công bằng ở dưới đáy, ở trong áp bức, nghèo đói và lạc hậu. Thực tế cho thấy một công bằng như vậy - nếu muốn gọi là công bằng - đã bị hầu hết các nước cộng sản chối bỏ và các nước này sẵn sàng đổi lấy một sự công bằng chưa trọn vẹn nhưng ở trên ngọn. Vậy luật pháp cộng sản, một vũ khí để cộng sản trấn áp kẻ thù và giữ cho mình vai trò "bao trùm và xuyên suốt" trong xã hội không phải là cái "ngay thẳng", không phải là công lý để giải quyết ổn thỏa vấn đề oán thù.

Phải bãi bỏ ngay thủ công lý cộng sản đó thì mới mong đi tới xóa bỏ oán thù.

Và bãi bỏ công lý đó có nghĩa là trước hết phải bãi bỏ những người đang cầm quyền sinh sát trong tay ở Việt Nam, những người hương khói "Đền Oán Thù" để ôm giữ lấy cái ngai "chuyên chính" cho đảng cộng sản Việt Nam.

Người Việt Nam đang đứng trước hai lựa chọn: hoặc cộng sản và chống cộng sản tiếp tục cầm giữ nhau trong một tình trạng đối đầu của oán thù mà hồi kết thúc không thể biết trước được, hoặc cả hai bên đều quyết định xét lại vấn đề oán thù, loại bỏ những kỷ niệm về oán thù, không tiêu dùng những oán thù vay mượn và thanh toán những oán thù đích thực bằng cách đổi lấy một sự công bằng xã hội mới, chiếu cố được khắp mọi người không còn phân biệt đối xử. Những người cầm quyền chống cộng đã phải ra đi, chính quyền chống cộng đã bị triệt hạ. Từ mười lăm năm nay. Không vì lẽ gì mà những người cầm quyền cộng sản vẫn cứ ngồi tại vị để oán thù ngày càng thâm sâu, dày đặc.

Có thể là người cộng sản Việt Nam chưa sẵn sàng để lựa chọn con đường thứ hai mặc dầu họ không hy vọng gì sớm ra khỏi ngõ cụt của con đường thứ nhất. Phải chăng mọi phía chỉ chịu hòa giải khi nào bị ép buộc, như đã xảy ra và sẽ còn xảy ra cho Kampuchea, Nicaragua, Afghanistan?

Cho nên những hạt thóc "đa nguyên" đầu mùa của đầu thập niên 90 chỉ mới là những hạt thóc nhân tạo. Liệu có phải chờ đợi những thế hệ trẻ Việt Nam lớn lên trong những môi trường không bị vấy hăm bởi thù hận mới mong có được một mùa gặt "đa nguyên" thật hạt cho đất nước hay không?

Nếu thật vậy thì người Việt Nam - cộng sản hay chống cộng sản - gần nửa thế kỷ nay như Thúy Kiều đã tự tay soạn ra cho mình "Thiên Bạc mệnh", một khúc nhạc não nhân:

*Rằng hay thì thật là hay
Nghe ra ngậm đắng nuốt cay thế nào.*

Nhưng, khác với Thúy Kiều, sau bao nhiêu năm lưu lạc, cả hai bên vẫn không muốn từ bỏ ngón đàn của mình mà cứ đi sâu mãi vào đoạn đường đứt ruột:

*Nàng rằng vì chút nghề chơi
Đoạn trường tiếng ấy hại người bấy lâu...*

Xem ra thơ Nguyễn Du sẽ còn tăng tuổi thọ để thi gan cùng năm tháng.

Trần Thanh Hiệp

Độc giả viết

Một nền văn học hiện thực phê phán mới ở Việt Nam?

Sau khi được Đảng Cộng Sản Việt Nam tạm thời "cởi trói" cho, một số văn nghệ sĩ ở Việt Nam đã phóng tay "viết thẳng, viết thật": có thể nói một dòng văn học tân hiện thực phê phán đã bùng nổ và áp đảo cái gọi là văn học hiện thực xã hội chủ nghĩa do đảng trực tiếp lãnh đạo. Nếu văn học hiện thực xã hội chủ nghĩa chỉ được phép minh họa và ca ngợi thì văn học tân hiện thực phê phán đã nói lên những sự thật cay đắng về xã hội và con người dưới chế độ cộng sản. Thơ của Trần Vàng Sao, Nguyễn Duy..., truyện ngắn của Nguyễn Huy Thiệp, Dương Thu Hương, Ma Văn Kháng, Trần Mạnh Hảo... xứng đáng đại diện cho dòng văn học hiện thực phê phán mới ấy.

Hãy lấy một ví dụ tiêu biểu: cuốn tiểu thuyết Ly Thân của Trần Mạnh Hảo (nxb Đồng Nai, 1989). Đây là tập tự truyện của một nhà văn cộng sản sám hối về cuộc đời bởi bút dài dằng dặc của mình. Suốt cuốn truyện, qua mọi tình huống, nhân vật Trần Hưng đã dùng cảm phân tích tằm bích kịch văn nô của đời mình thành khẩu đến mức anh luôn luôn tự ví mình như những con vật: "con vật thảm hại" (tr.82), "con rệp" (tr.78,113), "con lật đật" (tr.113), "con lợn" (tr.122), "con sâu, cái kiến" (tr.139), "con rận" (tr.154), "loài kiến cỏ" (tr.178), "con cây" (tr.263), "con gián" (tr.264), "con cheo, con thỏ" (tr.293), "con chó" (tr.366). Có khi Trần Hưng tâm sự với bạn bè "chúng tôi nói thầm như hai con đẽ mả" (tr.132). Thật đáng suy nghĩ biết bao nhiêu về thân phận con người sâu bọ, con người chó lợn qua cuốn tiểu thuyết rất chân thực đã được viết ra (và đang bị cấm lưu hành) ngay trong lòng chế độ cộng sản.

Văn Thảo (Paris)

Viết từ Đông Đức

(...) Cách đây mấy tuần tình cờ tôi được cầm trong tay tờ Thông Luận số 24, tháng 02.90. Và đây cũng là lần đầu tiên tôi được tiếp xúc với những suy nghĩ cụ thể và hệ thống của những người Việt kiều khác (ngoài Cộng Hòa Dân Chủ Đức) về những vấn đề mà có lẽ bất cứ người Việt Nam nào không bàng quan với thời cuộc đều quan tâm. Ví dụ như tình hình ở Việt Nam hiện nay, khả năng tạo ra nền dân chủ đa nguyên trong tương lai, những tiến bộ về sự đồng thuận dân tộc, tính cần thiết và hình thức của những sự thay đổi phải được thực hiện ở Việt Nam, v...v...

Xuất phát từ tình hình chung, tôi nhận thấy cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài cần phải lên tiếng quyết liệt hơn nữa để góp phần tạo ra ý thức về sự cần thiết thay đổi, thúc tỉnh những khát vọng dân chủ và hướng sự chú ý của xã hội vào những mục đích cụ thể.

Thực tế của Đông Âu trong thời gian vừa qua cho phép chúng ta hy vọng về khả năng đổi thay của một xã hội vốn đã đình trệ, tê liệt, trong trạng thái "ngủ đông" của dân chủ và ý chí đổi mới kéo dài, khả năng cách mạng một hệ thống chính trị đã được hình thành một cách tổng thể theo mô hình của chủ nghĩa Stalin.(...)

Nguyễn Trọng Cử (Leipzig, Đông Đức)

Kể tội mà quên kể công ?

Trong Thông Luận số 25 có bài nói về Cựu Hoàng Bảo Đại với lời lẽ vượt hẳn thông tin thời sự vô tư, mà lại nặng nề đả kích người đã lãnh đạo nhiều lần Quốc Gia Việt Nam. Là một phụ nữ Việt Nam đã mua đọc Thông Luận từ số đầu, tôi cảm thấy xót xa thay

cho ông vua xú mình, vừa mới lên tiếng muốn làm một việc gì cho dân cho nước bớt khổ đau, suy tàn, thì đã bị các ông dùng lời lẽ hỗn xược, ý thể mình có tờ báo mà chưởi bới những người trưởng thượng.(...)

Các ông chỉ biết kể tội mà quên kể công những người đã đi trước và đã tranh đấu cho độc lập, tự do, dân chủ Việt Nam, tranh đấu quá khó khăn với những kẻ cho tay này lấy tay khác. Muốn làm hơn cũng không được. Sau đó, thì Cựu Hoàng Bảo Đại trao quyền lại ông Ngô Đình Diệm kể từ tháng 7.1954. Ông Diệm cầm quyền trong 9 năm, đến lượt ông Thiệu lên cầm quyền trên dưới 10 năm nữa, như thế, cả hai ông kế tiếp nhau thành lập Đệ Nhất và Đệ Nhị Cộng Hòa, cộng cả thảy là 20 năm cầm quyền, hoàn toàn bất lực để cho miền Nam rơi vào tay cộng sản. Rồi 15 năm cộng sản đưa đất nước Việt Nam xuống vực thẳm, dân tình quá khổ cực về vật chất lẫn tinh thần, khiến họ phải bỏ nước ra đi, vui thầy nơi biển cả rừng sâu. Cái tội tày trời này, các nhà lãnh đạo kế tiếp Cựu Hoàng Bảo Đại phải hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Mở tờ Thông Luận số 1 ra xem lại (tháng 1.1988), thấy lập trường của quý báo là: khách quan, chính xác, đúng đắn và tôn trọng sự thật một cách tuyệt đối, tôi thấy quý vị không khách quan, không chính xác, không đúng đắn và không tôn trọng sự thật. Tôi càng ngạc nhiên và khó hiểu khi nhận thấy quý ông đã và đang vận động, cổ xúy rùm beng: (hòa giải và hòa hợp dân tộc), thì với bài báo của các ông đập phá, chia rẽ hàng ngũ quốc gia, vốn đã yếu kém lại càng yếu kém hơn. Như thế thì các ông mưu toan làm lợi cho ai? Tại sao các ông có thể hòa hợp hòa giải với những thành phần thân cộng, mà lại nhè đầu người quốc gia mà đập phá? Và tại sao các lãnh tụ quốc gia khác, như các ông Trần Văn Lắm, Trần Văn Đỗ, Nguyễn Ngọc Huy, Nguyễn Văn Thiệu... có thể hoạt động, tái xuất giang hồ, mà các ông lại ngăn cản ông Bảo Đại?(...)

Lê Thanh Thủy (Torcy, Pháp)

Thông Luận không "đập phá", "chia rẽ", hoặc "ngăn cản". Thông Luận chỉ nói lên ý kiến của mình về một nhân vật lịch sử, và giữ vững lập trường đã nêu.

Ngĩ đến chị Thụy Khuê

Nhận được tờ Thông Luận, bao giờ tôi cũng tìm xem kỳ này có Thụy Khuê viết không? Có lẽ tôi là người ái mộ Thụy Khuê chẳng? Tại sao tôi lại lò dò đi ái mộ một người ở tận đâu đâu, tận bên...trời Tây lặn đạn?(...)

Nhưng tôi chắc không phải có mình tôi khoái Thụy Khuê đâu mà có lẽ đồng lăm, nhất là các đảng mây râu, trẻ có, già có, xồn xồn cũng có luôn vì Thụy Khuê có một lối viết rất dí dỏm, duyên dáng, đúng đắn mà cũng rất đùa rỡ, đừng có đụng vào, đụng vào là chết đấy!

Phải nhìn nhận tôi là một trong những độc giả đầu tiên - đầu tiên là nạn nhân cái đã, sau đó là ân nhân(*) - vì tôi đã đặt mua từ lúc báo... chưa ra đời cơ đấy. Đạo đó chưa biết có Thụy Khuê, nếu biết tôi đã mua luôn bản quyền!(...)

Thụy Khuê có một lối nhìn rất sắc bén về nhiều phương diện: chính trị, văn nghệ, chuyện... giời ơi (thí dụ như kỳ này nói về bạn bè, nhưng không phải bạn bè thường đâu, bạn bè kiểu Tây, kiểu Mỹ, kiểu Nga cơ), nói xa xôi, nói bóng nói gió nghe mát ruột nhưng đau khổ lắm.(...)

(*) Bên xứ Cờ Hoa có vụ đi xin quảng cáo nói thế này: "Muốn làm ân nhân hay muốn làm nạn nhân cho biết, để thôi".

Quản Thụy Hoài (Anaheim, California)

Độc giả viết

Cảm tưởng bên lề một cuộc thảo luận

Có những cuộc gặp gỡ tuy ngắn ngủi nhưng chân thành, người nói và người nghe không mang ác ý, vì bàn cãi để thông cảm, để có thể san bằng bất đồng chính kiến, chứ không phải tới nói chuyện, bàn cãi để gây chia rẽ, hận thù.

Tôi tới phòng họp trong cái nắng ấm trở trời của một ngày cuối đông. Cái cảm giác đầu tiên là ngỡ ngàng thấy nhiều bộ mặt lạ, khác hẳn với mấy kỳ họp thân hữu trước, và phòng họp đã đầy gần một nửa, mặc dù tôi đến rất đúng giờ. Phần nhiều những buổi họp thân hữu như vậy, thiên hạ thường đến trễ năm, mười phút, nhất là dân Việt mình... Tôi mừng thầm cho anh em Thông Luận đã "thu hút" thêm được nhiều thân hữu mới, bỏ nửa ngày đẹp trời chủ nhật tới để nghe và trao đổi về một đề tài mà người nhận lời thuyết trình đã khẳng định không đồng ý với anh em Thông Luận trong cái chuyện "hòa giải và hòa hợp dân tộc". Tôi gặp lại một vài người bạn mà để chừng đã trên mười năm, hai mươi năm bằng tin tức. Anh bạn trước đây hững hờ với thời cuộc vì còn mãi học hành, nay tóc đã bắt đầu lốm đốm hoa râm, và "nhập thế" vì "nếu chỉ đứng ngoài thì đến bao giờ nước mình mới bắt kịp được trào lưu của các nước dân chủ tiến tiến, dân chúng thoát khỏi cảnh lầm than trong một chế độ độc tài đảng trị". Và trong cái não nức của một thời sinh viên xa xưa, tôi vào phòng họp.

Người trần thuyết đọc rành mạch một bài đã soạn sẵn. Mang từng chữ, từng câu của những bài đã viết rải rác trên Thông Luận, và trong bản "cơ sở tư tưởng" để đả kích(...) Có những tiếng vỗ tay.(...) Cuộc trao đổi nhiều lúc hơi căng thẳng với những danh từ phần nhiều chỉ dùng để thóa mạ đối thủ chứ không phải để bàn luận. Ngay từ buổi họp thân hữu đầu tiên, tôi được nghe rằng thân hữu sẽ gặp gỡ để trao đổi, nếu cần tranh luận, nhưng tôi có cảm tưởng họ mang sẵn thành kiến, đến để "hạ đối thủ" và mang thêm "anh em" để làm cái chuyện đàn áp, cả vú lấp miệng em. Cái "phương thức" chụp mũ và cả vú lấp miệng em là tư cách không đúng đắn mà nhóm cộng sản và chuyên chế đã từng dùng từ lâu để "chặt" những người không đồng ý kiến.

Muốn hình thành một nền dân chủ đa nguyên, chống lại nạn độc tài chuyên chế đảng trị của chính quyền cộng sản hiện tại, trước tiên chúng ta phải cùng nhau xây tòa nhà dân chủ đa nguyên. Không thể vì không chấp nhận ý kiến của người khác mà đòi "trừng trị" và "chặt" người đối thoại. Các phần tử quá khích của cả hai bên, cực tả hay cực hữu, đều là những trở ngại lớn trong đường lối đi tìm một chính thể dân chủ đa nguyên. Trong khi thiên hạ người ta đã phá vỡ bức tường ngăn cách Đông Tây Bá Linh để cùng nhau xây dựng, thì ở đây họ lại dùng bức "vạn lý trường thành" ngăn cách làn sóng gặp gỡ, trao đổi. Như vậy thì đến khi nào đất nước mới thanh bình, dưới một chính thể dân chủ đa nguyên, để những người Việt vì hoàn cảnh phải xa xứ, được về quê nhà - như ông bạn Tuyết Chi đã từng mơ ước - để được nghe lại tiếng mo cau rụng trong chiều vắng, được ngửi lại mùi thơm lặng của một chùm hoa đủ dẻ một đêm trăng... Tôi muốn thêm vào giấc mơ của một kẻ xa xứ, cái mơ ước được nghe lại tiếng gà eo óc trong sương sớm, được nghe tiếng quả ổi rụng trong ao vào những đêm mưa, được nghe tiếng gió trong bụi tre, và được thấy "con cá lòng tong nằm nép bóng tre già" (Nguyễn H.T.).

Bước ra khỏi phòng họp, tôi bàng hoàng, cảm thấy mình vừa mất mát một cái gì, vì con người mà tôi tưởng sẽ trở thành bạn, nay đã trở thành một bóng mờ trong dĩ vãng. Đi trong mấy tia nắng cuối cùng của một ngày xuân sớm, tôi có cái cảm giác ngỡ ngàng và ngậm ngùi của một kẻ độc hành từ lâu đi trong sa mạc, muốn gặp bạn đồng hành, rảo bước về một cái bóng mà đằng xa tưởng

là người, lại gần hóa ra là mấy con lừa đang húc đầu trong đám xương rỗng.

Cung Điền (Paris)

Diễn đàn tự do

Tham dự liên tiếp hai buổi họp "thân hữu" vừa qua của Thông Luận, tôi nhận thấy cái "tính tôn trọng tự do phát biểu tư tưởng" của Thông Luận quả thật đáng khen.(...) Và nhất là khi chia tay ra về, ai nấy đều vui vẻ tươi cười, ban tổ chức đã không nhìn với một cặp mắt bất thiện cảm những người chỉ trích mình, dù rằng nhiều lúc sự chỉ trích đã trở thành gay gắt.(...) Trong bối cảnh phân hóa đến cực độ của cộng đồng Việt Nam hiện tại ở hải ngoại mà có một nhóm đứng ra tổ chức một buổi nói chuyện cho những người khác chỉ trích mình không phải là một điều hiếm thấy hay sao?(...)

Nguyễn Thị Ngọc Anh (Paris)

Vừa mừng vừa lo

Là độc giả Thông Luận, tôi đã đến dự buổi họp mặt ngày 18 tháng 3 và ra về với những cảm giác vừa mừng vừa lo.

Mừng vì thấy những người không đồng chính kiến ngồi lại nói chuyện với nhau dù chưa được "mặn mà" cho lắm.

Lo vì nhiều lẽ. Lo vì thấy người (cụ?) cộng sản nhận định rằng phe quốc gia chẳng bao giờ có chính nghĩa cả! Có lẽ vì tri bì tri kỷ như vậy nên người cộng sản mới gọi dân miền Nam là Ngụy và cho đi "cải tạo" cả đám!!! Lo vì người quốc gia nói cộng sản là một thứ ung thư phải chặt, "chặt thật xa". Eo ơi nghe mà ghê quá lạnh cả mình. Đã bao vạn quân nhân công chức sau ngày 30.04.75 là "ngụy" phải đi "cải tạo", nay chắc lại sắp có cái màn chặt (=bắn bỏ?) hết 1, 2 triệu đảng viên, cán bộ cộng sản. Như vậy thì chắc chắn nhân dân Việt Nam ta sẽ qua mặt Liban, Iran, Irak trong cái màn chém giết lẫn nhau. Tôi lại nhớ đến một câu trong tuyên ngôn kiến nghị gì đó của giới trí thức trẻ Việt Nam tại Paris "Thà mua nước mắm Thái Lan còn hơn mua nước mắm của CSVN". (Dĩ nhiên ai cũng biết là nước mắm của CSVN không phải do chính những tên cộng sản đầu sỏ làm ra mà là chỉ do dân Việt Nam sống dưới ách CS sản xuất). Và cũng trong tờ báo đảng tuyên ngôn đó người đọc được nghe nói đến những hành vi dã man vô nhân đạo của Thái Lan trong các trại tị nạn cũng như ngoài khơi biển Đông. Lo là Thông Luận cú lo "bàn tới", hết hòa giải hòa hợp lại đến lập mặt trận đối lập, không biết có "ai" cần, có "ai" nhờ Thông Luận làm những việc này - ngoài hành động "mời" nói chuyện của Hội Người Việt Nam tại Pháp và mấy ông cộng sản (thất sủng!) - hay không. Người ta (nhà nước CS) muốn mời ai, muốn nói chuyện với ai, và mình có đủ tầm vóc không.

Tóm lại, trong cuộc họp mặt vừa qua tôi có cảm tưởng ai cũng là người yêu-nước-hơn-người-khác vậy thì, hay là chúng ta hãy hòa giải hòa hợp chúng ta với nhau đã.

Trân trọng kính chào quý ông và chúc Thông Luận được sự thông cảm của nhiều giới.

Ông Đoàn (Paris)

LTS: Trong buổi họp, cụ Hoàng Khoa Khôi đã phát biểu "người cộng sản có chủ nghĩa cộng sản, người quốc gia không có chủ nghĩa". Sau đó, có lẽ vì nghe lầm, một người khác đã bắt bẻ tại sao lại nói người quốc gia không có chính nghĩa.

Họp thân hữu Thông Luận

Buổi họp Thân Hữu Thông Luận lần thứ sáu, ngày 18.03.90, đã có sự tham gia của hơn một trăm người.

Như thông lệ buổi họp gồm ba phần, phần đầu thảo luận về thời sự và các vấn đề mà Thông Luận nêu ra trong hai số báo vừa qua. Phần thứ hai là trao đổi về một đề tài đã được ấn định trước và phần thứ ba dành để các thân hữu trao đổi tự do với nhau hoặc để các thân hữu có những sáng kiến muốn trình bày cùng cử tọa.

Lần họp này có sự tham gia của một số anh em thuộc Lực Lượng Thanh Niên Tự Do từ các nước Châu Âu tới dự nhân dịp các anh em về Paris dự kỳ họp hàng năm của tổ chức. Một số anh em trong nhóm chủ trương Diễn Đàn Mới tại Bỉ cũng tới dự buổi họp.

Trong phần đầu, ông Phan Phúc Vinh, một thành viên ban biên tập Thông Luận tại Berlin đã trình bày quan điểm của ông về những biến cố tại Đông Âu. Theo ông Phan Phúc Vinh, các biến cố này không phải là sự sụp đổ của chủ nghĩa cộng sản trước sự đắc thắng của chủ nghĩa tư bản, mà chỉ là sự ra đời của một mô hình xã hội mới còn toàn vẹn hơn chủ nghĩa tư bản. Nhiều ý kiến đã được phát biểu sau đó. Cụ Hoàng Khoa Khôi nhấn mạnh rằng thắng lợi của các lực lượng dân chủ tại Đông Âu đã có được nhờ sự hợp tác giữa những người tiến bộ trong cũng như ngoài chế độ. Sự khoan dung và tinh thần đối thoại, theo cụ Khôi, đã là yếu tố thành công.

Các ông Đinh Trọng Hiếu, Nguyễn Gia Kiểng đã phát biểu nhiều ý kiến bổ túc với ông Vinh.

Phần hai có chủ đề là "Hòa Giải và Hòa Hợp Dân Tộc" và do ông Nguyễn Vô Kỳ dẫn nhập. Ông Kỳ là người đã tuyên bố trước khi được mời nói chuyện là ông không tán thành lập trường trên và đó chính là lý do tại sao ông được mời nói chuyện. Ông Kỳ đã dành phần lớn bài dẫn nhập dài 45 phút, được in trước và phân phát trong phòng họp, để phân tích tài liệu học tập Cơ Sở Tư Tưởng (ấn bản lần thứ hai 15.2.86) của nhóm Thông Luận. Ông Kỳ chọn lựa và lắp ráp nhiều câu trong tài liệu này cũng như trong báo Thông Luận để kết luận rằng nhóm Thông Luận không chống lại chính quyền cộng sản. Ông Kỳ cũng đưa nhiều trích dẫn khác trong tài liệu Cơ Sở Tư Tưởng và trong Thông Luận để vạch ra những điều mà theo ông là nghịch lý.

Sau đó không ai đóng góp ý kiến gì về bài của ông Kỳ, nhiều phát biểu tiếp theo đã chỉ có mục đích chỉ trích nhóm Thông Luận trên những khía cạnh không liên hệ với chủ đề.

Sang phần thứ ba, ban chủ tọa giới thiệu các vị khách được mời, những người thay mặt cho các bản tuyên ngôn gần đây.

Ông Vũ Thiện Hân trình bày về bản "Tuyên Ngôn Đòi Tự Do Dân Chủ của người Việt Nam ở Hải Ngoại". Ông Hân phát biểu là cần đi xa hơn những bản tuyên ngôn. Ông Hân cũng nhấn mạnh rằng Hòa Giải và Hòa Hợp Dân Tộc là tinh thần đúng nhưng có nhiều người không chấp nhận nó vì từ ngữ. Theo ông Hân chúng ta không nên đặt nặng vấn đề danh từ mà nên chú ý đến nội dung.

Ông Đinh Trọng Hiếu đại diện cho lời kêu gọi "Việt Nam 90" cho hay lời kêu gọi đã đăng trên báo Le Monde và cho biết nhóm chủ trương còn có ý định sẽ đăng trên báo Libération nếu hội đủ chi phí.

Ông Nguyễn Đăng Hưng đại diện nhóm Diễn Đàn Mới thông báo về tranh đấu của sinh viên học sinh trong nước.

Trong phần thảo luận sau đó, vẫn những người bài xích Thông Luận (thuộc Mặt Trận Hoàng Cơ Minh và Hội Ai Hữu Việt Kiều vùng Nam Paris) luân phiên đả kích Thông Luận và cả các ông Hân, Hiếu, Hưng. Các vị này đều không trả lời.

Ông Nguyễn Gia Kiểng sau đó phát biểu rằng cả ông Kỳ người có đầy đủ thời giờ trình bày lẫn những người phát biểu đều không phủ nhận lập trường Hòa Giải và Hòa Hợp Dân Tộc mà chỉ đả kích lối trình bày của Thông Luận. Ông Kiểng cho rằng điều này không quan trọng vì người ta có thể đến với lập trường hòa giải dân tộc bằng những lý luận khác nhau.

Buổi họp chấm dứt lúc 18 giờ như dự định.

Lê văn Đăng lược thuật

Như nhiều thân hữu Thông Luận đã nhận định, buổi họp lần này đã không có sự trang trọng của những lần trước. Trình độ quá thấp của nhiều người đóng góp và giọng điệu gay go đã làm nhiều thân hữu không tham gia vào cuộc thảo luận như trong những buổi họp trước.

Một số người không phải là độc giả của Thông Luận, cũng không phải là thân hữu, trái lại còn có ác cảm với Thông Luận đã tới để ủng hộ ông Kỳ và đả kích Thông Luận với lời lẽ không đẹp. Một số đã không tôn trọng cả qui cách của buổi họp: la lối, phát biểu không nhã nhặn, cắt lời người đang nói... Cụ Hoàng Khoa Khôi mặc dầu tuổi cao đã hai lần bị la ó đến nỗi không thể nói tiếp.

Nhiều thân hữu đã bày tỏ sự bức bối. Chúng tôi mong được sự thông cảm. Dân chủ đa nguyên là một điều quý báu và như mọi điều quý báu chúng ta phải trả một cái giá nào đó để có. Chúng ta đã trả giá bằng một buổi chiều không vơi ý.

Thông Luận lấy làm tiếc phải nhắc lại rằng các buổi họp thân hữu Thông Luận không phải là những buổi họp công cộng mà là những buổi họp dành riêng cho độc giả và thân hữu của nguyệt san Thông Luận nhằm trao đổi ý kiến trên tinh thần cởi mở và quý trọng lẫn nhau.

Thông Luận

Cử tri Đông Đức bầu cho túi tiền

Liên minh các nhóm chính trị đã từng khơi động cuộc cách mạng ôn hòa tại Đông Đức đẩy lùi chế độ cộng sản, trong đó đáng kể nhất là phong trào Diễn Đàn Mới, đã chỉ được 3% tổng số phiếu, trong cuộc bầu cử ngày 18.3.90. Đảng Dân Chủ Xã Hội (chi nhánh của đảng Dân Chủ Xã Hội Tây Đức) trước đó vài ngày còn được nhiều cơ quan thăm dò dư luận cho là thắng chắc, đã chỉ được 22%, trong khi đảng Xã Hội (tức đảng cộng sản cũ) mà nhiều người cho là sẽ bị xóa bỏ khỏi chính trường Đông Đức lại về hạng ba trong cuộc tuyển cử với một tỷ số khá vẻ vang 16,3%.

Nhưng điều ngạc nhiên nhất, sự thắng lợi bất ngờ và quá lớn của Liên Minh Vì Nước Đức mà thành phần cốt cán là đảng Dân Chủ Công Giáo (CDU). Liên Minh đã được gần 50%, riêng đảng CDU được trên 41%.

Người Đức đã bỏ phiếu một cách thực tế. Trước hết, Thủ Tướng Kohl đã gần như mua được phiếu của họ khi ông hứa sẽ thống nhất nước Đức nhanh chóng và cho đổi một đồng mark Tây Đức ăn một đồng mark Đông Đức (giá chợ đen là 7 mark Đông Đức đổi lấy 1 mark Tây Đức). Một cử tri Đông Đức đã nói "tôi bầu cho ngân hàng nào có lợi nhất".

Người Đông Đức cũng đã gạt bỏ Phong Trào Diễn Đàn Mới nhân danh một lý luận thực tiễn. Sau gần một nửa thế kỷ làm nạn nhân của một chủ nghĩa, họ không còn hăng hái để lao vào một cuộc phiêu lưu ý thức hệ khác mà Nouva Forum là biểu tượng.

Phe bảo thủ đã thắng vì họ đã nhìn thấy rõ khát vọng thống nhất của người Đức. Nước Đông Đức chỉ có thể tồn tại với tư cách là vùng đất của những người Đức cộng sản. Bỏ chủ nghĩa cộng sản là bỏ đi lý do tồn tại của Đông Đức bởi vì Đông

Đức chỉ còn là một vùng đất cũng theo một hệ thống chính trị như Tây Đức nhưng nghèo khổ hơn, chậm tiến hơn. Đảng Dân Chủ Xã Hội (và nhất là phong trào Diễn Đàn Mới) đã làm khi họ lấy lập trường "Thống nhất từ từ qua nhiều giai đoạn".

Nhưng chính quyền xuất phát từ cuộc đầu phiếu này cũng không phải là một chính quyền bình thường, mà chỉ là một ủy ban thanh lý có nhiệm vụ giải tán Đông Đức và sát nhập vào Tây Đức. Có lẽ vì thế mà phe bảo thủ đã không đưa ra một nhân vật nào. Lothar de Maizere, người đứng đầu Liên Minh là một nhân vật hoàn toàn xa lạ và đã có quá khứ dài hợp tác với đảng cộng sản Đông Đức. Một trong những cộng sự viên của ông đã hợp tác với mặt vụ Đông Đức.

Vấn tiếp tục hợp về Kampuchea

Hội nghị "tay năm" của Hội Đồng Bảo An LHQ về Kampuchea vừa nhóm họp lần thứ ba tại Paris đã đi đến kết quả khả quan. Bản tuyên bố sau hai ngày họp 12 và 13.03.90 khuyến cáo thành lập một Hội Đồng Quốc Gia Tối Cao do các phe Khmer tự lập. Hội Đồng này sẽ trao quyền cho LHQ quản trị tạm việc nước và tổ chức bầu cử tự do. Ngược lại, Hội Đồng sẽ ngồi ghế của LHQ bấy lâu nay do phe kháng chiến giữ. Hội nghị này được xem là một bước tiến quan trọng vì Liên Xô và Trung Quốc đã gần nhau hơn: Trung Quốc không còn đòi điều kiện tiên quyết là dẹp bỏ chính quyền Phnom Penh, và bản tuyên bố cũng không nhắc tới Khmer đỏ hoặc danh từ diệt chủng. Năm nước dự trừ tái họp kỳ tới tại New York vào giữa tháng 5, rồi sau đó tại Paris, để có thể tham khảo bốn phe khmer mà không cần ý kiến của một nước nào khác, kể cả Việt Nam.

Hai tuần trước đó, hội nghị Jakarta đã thất bại hoàn toàn. Hội nghị họp ba ngày cuối tháng

2 đầu tháng 3, quy tụ bốn phe Khmer, các quốc gia ASEAN, Việt Nam, Lào, Pháp, Úc và một đại diện của LHQ. Ngoại trưởng Pháp Roland Dumas đã tham dự hội nghị ngay sau chuyến viếng thăm Việt Nam.

Sự thất bại chỉ dựa trên một chi tiết rất nhỏ, nhưng rất nặng ý nghĩa: phe Khmer đỏ chống việc sử dụng danh từ "diệt chủng" trong văn bản kết thúc hội nghị, trong khi đó thì Hà Nội đòi hỏi phải ghi danh từ này để chỉ sự giết hại cả triệu người dân Khmer dưới thời Pol Pot.

Cũng nên nhắc lại là phe Khmer đỏ hiện vẫn là lực lượng quân sự mạnh nhất trong ba phe kháng chiến, và vẫn được Bắc Kinh ủng hộ và tiếp tế vũ khí và quân nhu. Cả ba phe đều lấn đánh những vùng đất gần biên giới Thái Lan, và đã chiếm những tỉnh nhỏ trong vùng.

Ngoài ra, các nguồn tin ngoại giao từ Đông Nam Á đều xác nhận những lời tố cáo về sự hiện diện của bộ đội Việt Nam trong các trận giao tranh gần đây, nhất là tại hai tỉnh Battambang và Sisophon. Phe Sihanouk đưa ra con số 92.000 bộ đội trà trộn trong hàng ngũ quân đội Phnom Penh, vừa làm cố vấn quân sự vừa chiến đấu. Những nguồn tin tây phương cho rằng con số này có thể là 3.000, một phần được đưa trở lại vào cuối năm 89 để giúp chính quyền Phnom Penh bảo vệ các thành phố lớn phía tây Kampuchea đang bị đe dọa. Có lẽ nhờ vậy mà quân Phnom Penh đã tái chiếm thị trấn Svay-Chek hồi cuối tháng 2 vừa qua.

Chịnh giới Pháp chủ trương nhảy vào Việt Nam

Như đã dự trừ từ năm 1989, ngoại trưởng Pháp Roland Dumas viếng thăm Việt Nam ba ngày 24, 25 và 26.02.90. Phái đoàn còn có ông Bernard Kouchner, thủ tướng đặc trách vấn đề nhân đạo và nhiều nhân

viên cao cấp của chính phủ Pháp cũng như một số kỹ nghệ gia.

Ông Dumas đã gặp nhiều nhân vật trong chính quyền Hà Nội hiện nay như các ông Nguyễn Văn Linh, Đỗ Mười, Võ Chí Công, Nguyễn Cơ Thạch và các nhân vật cựu trào như Võ Nguyên Giáp, Phạm Văn Đồng. Ông cũng nhắc đến đổi mới và mong chờ "đổi mới trong những lãnh vực khác hơn là kinh tế". Lời tuyên bố này đã không làm hài lòng những người vẫn còn khư khư ôm lấy chuyên chính vô sản trong một thế giới đang lấy dân chủ đa nguyên làm nền tảng cho mọi phát triển quốc gia. Bernard Kouchner đã thăm một số người trong đợt cưỡng bách hồi hương 51 người hồi tháng 12.89, và tuyên bố "phải chấm dứt ngay chính sách này".

Dù sao, cuộc viếng thăm này cũng đánh dấu một giai đoạn mới trong bang giao Việt Pháp (từ 7 năm nay mới có ngoại trưởng Pháp sang Hà Nội). Một kết quả cụ thể là món quà tượng trưng 45 triệu FRF (quan Pháp) dùng để thúc đẩy các xí nghiệp Pháp đầu tư vào Việt Nam.

Nhân dịp này, ông Võ Nguyên Giáp, qua phỏng vấn của báo chí Pháp, đã trả lời những câu hỏi liên quan đến các biến cố Đông Âu và ảnh hưởng trên chính trường Việt Nam. Ông cho rằng "đó là việc của họ, không phải của chúng tôi", và "nếu ta làm tốt mọi việc, nếu ta có chính sách đúng đắn thì mọi sự đều tốt đẹp..."

Có thể suy diễn "vì ta chẳng làm tốt được việc gì, vì ta chẳng có chính sách đúng đắn, do đó..."

Ngay sau chuyến công du của ngoại trưởng Dumas, ông Philippe Séguin, một cựu bộ trưởng và là một nhân vật trọng yếu thuộc đối lập cánh hữu, cũng đã viếng thăm Việt Nam. Ông Séguin sau chuyến viếng thăm này đã viết một bài báo dài trên tờ Quotidien de Paris chủ trương phải nhảy vào Việt Nam vì phát triển kinh tế là con đường ngắn nhất đưa tới sự sụp đổ của chính quyền cộng sản.

Nhận xét của Ngân Hàng Thế Giới và Quỹ Tiền Tệ Quốc tế về Việt Nam.

Theo nguồn tin đã được các chuyên viên IMF (Quỹ Tiền Tệ Quốc Tế) và WB (Ngân Hàng Thế Giới) cho biết, trong ba năm (87-89) vừa qua cộng sản Việt Nam đã thực hiện được một số cải cách kinh tế khá quan trọng như: việc ban hành chính sách nhằm đổi mới cơ chế quản lý trên nhiều lĩnh vực, cải cách giá cả, chấp nhận sự tồn tại của nhiều thành phần kinh tế, cải cách về hối đoái, về cơ chế thị trường, v...v... Cũng theo các chuyên viên, mặc dầu đã có cố gắng và đã có nhiều dấu hiệu tốt ở Sài Gòn, nhưng nếu nhà nước vẫn nắm mọi quyền hành và không chịu thay đổi về chính trị thì không có phương cách nào để đưa kinh tế đi lên được.

Chính phủ Hoa Kỳ vẫn chưa cho phép IMF và WB cấp tín dụng. Theo nguồn tin mới nhất thì Việt Nam hứa sẽ hoàn trả số tiền lời cho IMF (khoảng 130 triệu USD) trong năm 1990 và đầu niên khóa tới họ sẽ cứu xét lại hồ sơ của Việt Nam.

Theo nhận xét của Thông Luận thì Nhật Bản đang cố giành vai trò quyết định tại Việt Nam, trong khi đó các lãnh tụ cộng sản Việt Nam chỉ muốn Pháp trở lại để giúp đỡ họ.

Đầu tư tháo chạy?

Báo chí trong nước trước đây đã từng nhiều lần đưa tin về những công trình đầu tư có tầm vóc như Khu Công Nghiệp Dệt, khách sạn Lê Lai, công trình chợ An Đông. Những nguồn tin mới nhất cho biết như sau:

- Chương trình Khu Công Nghiệp Dệt nay đã hoàn toàn thất bại. Các nhà đầu tư Đài Loan đã đem tổng số tiền 80 triệu USD (đô la Mỹ) sang đầu tư tại Manila, Phi Luật Tân. Họ đã gửi (thay vì văn kiện chính

thức) cho chức sắc đặc trách đầu tư của Việt Nam một bài báo của Manila cho biết họ bỏ cuộc. Các nhà đầu tư Đài Loan cho biết họ phải "tháo chạy" vì quá thất vọng với cách làm việc quan liêu và tham nhũng của các chức sắc cộng sản Việt Nam.

- Khách sạn Lê Lai: thỏa hiệp đã ký kết ngày 11.4.1989 với một công ty Hồng Kông (Cristal Centre Properties Ltd) và công ty này đã trao cho "phía Việt Nam" một chi phiếu 300.000 USD. Một năm đã trôi qua mà chưa thấy tiến hành gì cả. Ông Franz Vierbucher, giám đốc điều hành công ty Cristal Centre Properties Ltd cho biết không thể tiến hành vì một công ty hợp tác với công ty của ông đã bỏ cuộc. Cristal Centre Properties Ltd đang cố gắng tìm một sự hợp tác mới, có lẽ là với New World Hotels.

- Công trình chợ An Đông, được quảng cáo rầm rộ nhất. Tới nay sau gần 4 năm vẫn là con số không. Các Hoa kiều ở quận Năm có ý định đứng ra lãnh thầu công trình mà không gọi vốn nước ngoài nữa.

Bên cạnh những thất bại trên cũng có một vài tin tốt. Công trình nhà hàng Phú Thọ Entreprises với kinh phí 4,7 triệu USD (trong đó 3,5 triệu là phần hùn của một công ty Singapore) tiến hành đều đặn và nếu không có gì trục trặc sẽ bắt đầu hoạt động cuối năm nay như đã dự định.

Khách sạn nổi Sài Gòn, ngay bên Bạch Đằng, với kinh phí 80 triệu USD đã bắt đầu hoạt động. Đây là một khách sạn cực kỳ sang trọng, giá thuê phòng một đêm cao hơn tổng số lợi tức hàng năm của một người Việt Nam trung bình. Ban đầu khách sạn chỉ tiếp những du khách ngoại quốc và Việt kiều về thăm nhà, nhưng lợi tức thu vào không được bao nhiêu, sau đó đã cho phép những người Việt Nam trong nước vào tiêu xài với điều kiện phải thanh toán các chi phí bằng đô la Mỹ. Một nhận xét kỳ khôi là số khách bản xứ lại chỉ

tiền đẹp và sộp hơn những du khách ngoại quốc và Việt kiều.

Phải nhắm mắt đầu tư?

Báo chí trong nước tháng qua đã loan tin khởi tố công ty Lê Tam, một công ty do các "Việt kiều" ở nước ngoài thành lập. Công ty Lê Tam bị tố cáo chiếm dụng vốn của Quận Năm 115 triệu đồng, chuyên kiều hối lậu (kiều hối là dịch vụ chuyển tiền của người Việt Nam về nước giúp thân nhân), móc nối với các công ty trong nước để trốn thuế. Ngoài ra công ty Lê Tam còn bị cáo buộc về một tội động trời nữa là "làm tram liên lạc cho một công ty ở nước ngoài muốn tìm hiểu tình hình trong nước" (nguyên văn).

Người đọc có thể ngất xỉu vì ngạc nhiên! Như vậy các công ty nước ngoài không có quyền nghiên cứu, tìm hiểu tình hình Việt nam trước khi lấy quyết định đầu tư? Chuyện tưởng là đùa nhưng có thật, và không chừng chính tội này mới là nguyên nhân chính đưa đến việc truy tố công ty Lê Tam. Xin thông báo với các quý vị muốn đầu tư tại Việt nam: quý vị phải nhắm mắt đầu tư không được tìm hiểu!

Vào lúc các công ty có tầm cỡ đang có khuynh hướng rút khỏi Việt nam, thì nhà cầm quyền cộng sản lại mở chiến dịch càn quét các văn phòng đại diện, trong khi họ hồ hào năm 1990 là năm du lịch, để thu hút người ngoại quốc. Tại Sài Gòn hiện có 215 văn phòng đại diện. Trong số 116 văn phòng bị kiểm tra chỉ có 37 văn phòng được coi là hợp lệ. Bản báo cáo cho hay là phần lớn các công ty bất hợp lệ là của "Việt kiều". Một công ty của "Việt kiều tại Pháp" bị lấy làm dẫn chứng: công ty chỉ có số vốn 30.000 USD, dự định làm đồ may mặc, đã đổi địa chỉ 5 lần trong năm qua rồi lặn luôn. Có lẽ vì thủ tục rườm rà, đi lại nhiều lần công ty đã tiêu hết

số vốn 30.000 USD.

Đầu sao, việc kiểm tra các công ty ngoại quốc tại Việt Nam không phải là điều vô lý. Nhiều công ty chỉ tới Việt Nam mánh mung làm tiền, phá hoại kinh tế Việt Nam.

Nhiều công ty thay vì đem ngoại tệ vào lại chỉ nhập cảng hàng Thái Lan để lấy ngoại tệ đem ra khỏi nước. Nhiều công ty trên phương án là sản xuất, nhưng trên thực tế chỉ lo thu mua gỗ rừng Việt Nam để xuất khẩu, một việc đã có quá nhiều công ty trong nước và ngoại quốc làm rồi.

S.O.S. Rừng Việt Nam đang bị phá hủy

Một chuyên viên về rừng cho hay là nếu đà này cứ tiếp diễn thì chỉ trong vòng vài năm nữa Việt Nam sẽ hết gỗ rừng.

Cây rừng Việt Nam bị đốn non để làm củi hoặc để xuất khẩu nếu là gỗ có giá trị. Không thể nào đếm hết được số công ty, cơ quan, xí nghiệp tham gia vào việc phá rừng, xẻ gỗ, nhưng lại không có cơ quan nào lo trông lại rừng cả. Nhà nước cộng sản hoàn toàn bất lực trong công trình phá hoại đất nước trên qui mô rộng lớn này.

Gỗ là một trong những tài nguyên hiểm hoi của đất nước còn có thể đem bán ra nước ngoài nên người ta thi nhau phá rừng, bán gỗ với giá thật rẻ để lấy ngoại tệ. Thực ra Việt Nam, nếu đem so sánh diện tích rừng với dân số là một nước rất thiếu gỗ. Hiện nay vì hoàn cảnh cơ cực, nhân dân trong nước chưa giải quyết được nhu cầu đóng giường tủ, bàn ghế, làm nhà, v...v... nên nhu cầu về gỗ chưa cao. Nhưng ngay khi bắt đầu phát triển, nước ta sẽ thiếu gỗ một cách nặng nề và lúc đó sẽ phải nhập cảng với giá rất đắt gỗ rừng mà ta đang xuất cảng với giá rẻ mạt ngày hôm nay.

Việc phá rừng còn là một đe dọa lớn cho nông nghiệp Việt Nam, các triền núi sẽ không giữ

được nước và vào mùa khô nhiều vùng đất sẽ không cấy trồng gì được, nhất là tại các đồng bằng hẹp miền Trung. Ngoài ra rừng còn ảnh hưởng rất lớn trên vấn đề môi sinh, phá rừng chính là phá hoại ngay môi trường sống của mình.

Vật giá bắt đầu tăng, điện lại bắt đầu bị cúp

Điện bắt đầu tăng giá 50% kể từ ngày 16.02.1990, và bắt đầu từ ngày 09.03.90, các thành phố trên toàn quốc lại bắt đầu bị cúp điện luân phiên mỗi tuần một ngày. Biện pháp cúp điện này được ban hành trong một bối cảnh xã hội rất mất an ninh. Trộm cướp đang xảy ra ngay giữa ban ngày và bóng tối lại là một khuyến khích mới cho bọn tội phạm và bọn bắt lương.

Xăng cũng bắt đầu tăng giá từ 750 đồng một lít lên 800 hay 900 đồng tại nhiều cây xăng. Có nhiều cây xăng đã đóng cửa. Tuy vậy xăng vẫn còn tìm mua được một cách khá tự do trên các thị trường của hệ phố.

Cả hai sự kiện trên đều do chính sách tiết kiệm dầu để xuất cảng, mặc dầu số lượng dầu khai thác được ngoài khơi càng ngày càng gia tăng và có thể đạt tới con số 1 triệu rưỡi tấn dầu thô trong năm 1990.

Việc tăng giá dầu và điện đã khiến cho mọi thứ hàng hóa đều lên giá nói chung và riêng trong tháng hai vật giá đã tăng khoảng 10%, tức là quá gấp hai lần định giá tăng trung bình hàng tháng từ hơn một năm qua.

Một lý do khác làm vật giá tăng lên là việc giảm lãi suất ngân hàng 1% trên tất cả các loại tín dụng đã làm một khối lượng tiền tiết kiệm bị rút khỏi ngân hàng và làm gia tăng khối lượng tiền tệ lưu hành trên thị trường mà nhà nước không thể kiểm soát được.

Về mặt ngân hàng, tình trạng suy sụp đang bắt đầu mạnh và nhanh. Nội trong tháng hai đã có 5 Hợp Tác Xã Tín Dụng, một

hình thức ngân hàng địa phương nhưng do Ngân Hàng Nhà Nước chỉ đạo, đã chính thức đóng cửa. Người ký thác không được bồi hoàn gì hết.

Thống kê...

Theo báo cáo của bộ nội vụ chính quyền Hà Nội cho quốc hội thì trong năm 1989 số vụ phạm pháp đã giảm đi 9,3% so với năm 1988. Thoạt nghe có vẻ khả quan. Phải chăng tình hình trật tự an ninh đã có tiến bộ? Điều này trái ngược hẳn với những gì dân chúng có thể nhận xét. Trong năm 1989, nhiều vụ cướp của giết người đã xảy ra ngay tại các trung tâm thành phố và giữa ban ngày, kể cả Sài Gòn nơi mà trật tự an ninh được kể là cao nhất vì có sự hiện diện đông đảo các du khách nước ngoài.

Năm 1988 ít ra người ta còn dám ra ngoài đường vào buổi tối. Kể từ năm 1989 phải có việc khẩn cấp lắm người ta mới dám rời nhà một mình sau 9 giờ tối, và phải tránh những khu nguy hiểm như khu vực chùa Xá Lợi, công viên Hồng Bàng, v...v...

Cái gì đã thực sự xảy ra?

Nguyên là nạn trộm cướp đã tăng lên một cách khủng khiếp về số lượng và nhất là về mức độ trầm trọng đến nỗi công an không thể xử lý những vụ phạm pháp lẽ tẻ như móc túi, cướp giựt, buôn lậu nữa mà phải tập trung lực lượng để đương đầu với những tội phạm nguy hiểm, nhất là những thành phần thương phế binh của hai chế độ và bộ đội phục viên không tìm được công ăn việc làm đủ nuôi thân. Do vậy mà số vụ phạm pháp giảm đi nhưng tình hình an ninh thì thực ra nguy kịch hơn nhiều. Chính bản báo cáo của bộ nội vụ cũng đã nhìn nhận:

"Nhiều loại trọng tội như cướp của giết người, gây rối loạn trật tự công cộng, chống lại người thi hành công vụ lại tăng nhiều. Trong khi ấy thì công tác xét xử của ngành tòa án còn nhiều sai

sót, nhiều trường hợp chưa xét xử nghiêm minh, chưa kiên quyết trừng trị những tên tội phạm nguy hiểm. Nhiều trường hợp đã quá thời hạn xét xử".

Bộ máy an ninh của nhà nước cộng sản hoàn toàn bị tràn ngập, bọn tội phạm hoành hành và ra vào nhà tù một cách quá dễ dàng, thường thường do hối lộ bọn công an cai tù. Một thí dụ điển hình là tại Sài Gòn, trong tuần lễ cuối cùng của năm 1989 có 216 người bị bắt tại hiện trường thì đã có tới 120 người trốn khỏi nhà tù và 32 người đang có lệnh truy nã.

Hăm dọa

Chính quyền Moskva đã gọi nhiều đoàn quân đến nước cộng hòa Litwania trong vùng biển baltic, sau khi nước cộng hòa này quyết định tách ra khỏi Liên Xô để trở thành một quốc gia độc lập.

Tổng Thống Gorbachev của Liên Xô đang gặp những vấn đề rất nhức nhối. Litwania có thể là mồi lửa cho nhiều dự định ly khai khác của hai nước cộng hòa lân bang Latvia và Estonia, cũng như các cộng hòa cùng núi Caucase. Các thành phần thù cựa đang gây áp lực lên Gorbachev. Nhưng ông này đã tuyên bố là không có ý định dùng vũ lực tại Litwania. Tổng thống Mỹ, ông Bush, cũng đã khuyến can Gorbachev không nên dùng vũ lực trong vụ này mà nên sử dụng những biện pháp ôn hòa trong tinh thần hòa giải dân tộc.

Man rợ

Các đài truyền hình đã cho thấy một người Romania gốc Hungary đã nằm chết mà vẫn còn bị nhiều người Romania tiếp tục dùng gậy đập vào thi thể.

Các cuộc bạo động kỳ thị chống người Hungary đang xảy ra tại nhiều nơi trên nước

Romania. Chính quyền Romania hoàn toàn bất lực vì không có uy tín trong quần chúng. Họ chỉ là những đệ tử cũ của Ceausescu đã phải thay và giết sư phụ khi thấy ngày tàn của bạo chúa đã gần kề.

Thời oanh liệt nay còn đâu

Khi đã thuộc thành phần được ưu đãi dưới chế độ cộng sản Liên Xô thì không được để xảy ra tai nạn xe cộ. Zaika, một chức sắc quan trọng của nước Cộng Hòa Ukraina thuộc Liên Xô vừa học được bài học chua xót đó. Zaika đung xe và khi nhìn vào trong chiếc xe của Zaika, đám đông đã thấy những món hàng hiếm hoi mà ông ta vừa "đi chợ về": rượu mạnh, thịt, v...v... Đó là những món mà người dân Liên Xô thêm muốn mà không có. Xe của Zaika bị đập và Zaika sau đó bị mất chức.

Để xoa dịu sự bất mãn của dân chúng trong tình hình kinh tế suy sụp và khan hiếm trầm trọng, chính quyền Xô Viết đã bắt buộc phải ban hành một số biện pháp có tác động tâm lý: cán bộ bị đi xe Volga thay vì limousine, một số cửa hàng sang trọng dành cho các yếu nhân của chế độ cũng bị đóng cửa.

Trên thực tế, các quan chức cao cấp Liên Xô vẫn có thể mua sắm nhưng phải kín đáo. Thay vì hiện ngang dân vợ con đi chợ, các ngài phải làm phiếu đặt hàng để được cung cấp tại công sở, rồi chất lên xe chở về nhà, nhưng không được để xảy ra tai nạn xe cộ như trường hợp của Zaika.

Càng sống lại càng tồi

Ông Võ Nguyên Giáp năm nay đã 81 tuổi nhưng lúc nào người ta cũng thấy ông mặc quân phục với lon đại tướng, ít ra là mỗi lần ông xuất hiện trước các ống kính. Điều này có thể làm người ta ngạc nhiên vì hai lý do. Lý do thứ nhất là vào cái

tuổi gần đất xa trời đó, con người thường ưa sự giản dị, chán ngán những đồ lờ loẹt của danh vọng. Lý do thứ hai là hiện nay ông Giáp chẳng còn liên hệ gì với quân đội nữa.

Xuất thân là một giáo sư trung học, dạy sử, ông Giáp đã gia nhập đảng cộng sản rất sớm rồi trở thành tổng tư lệnh quân đội cộng sản Việt Nam ngay từ đầu. Vào những năm đầu thập niên 40, ông như một anh hùng của một huyền thoại cách mạng. Sau trận Điện Biên Phủ, danh tiếng ông nổi như cồn, được cả thế giới biết đến và thán phục. Mặc dầu dần dần có nhiều tiết lộ chứng tỏ ông không phải là người lập kế hoạch và chỉ huy trận Điện Biên Phủ, danh tiếng ông vẫn còn rất lớn.

Trên thực tế, kể từ năm 1960 trở đi, ông Giáp đã bị Nguyễn Chí Thanh, rồi Lê Đức Thọ qua mặt và chỉ còn giữ chức Bộ Trưởng Quốc Phòng làm vì. Vai trò của ông trong cuộc chiến kết thúc ngày 30.4.1975 không có gì đáng kể. Kể từ Đại Hội VI 1976 trở đi, cuộc đời quân nhân của ông kể như chấm dứt, ông được trao nhiệm vụ điều khiển chương trình hạn chế dân số, một việc mà ông không có khả năng nào cả và tỏ ra hoàn toàn vô hiệu lực.

Nếu ông Giáp chỉ nhịn nhục để tiếp tục cho thuê cái danh tiếng của ông đổi lấy cuộc sống sung túc thì cũng có thể thông cảm, nhưng kệt một nỗi ông cứ tiếp tục tuyên bố vung vít để lập công. Tại Đại Hội IV, cách đây 14 năm, ông lớn tiếng chỉ trích "các đồng chí đã lớn tuổi mà không chịu về hưu" để rồi tới 81 tuổi ông vẫn nằm ì ra đó và còn tỏ ra muốn được tại chức cho đến khi kiệt sức.

Tệ nhất là mới đây, như thấy lo sợ cho cái "tương lai" của mình, ông Giáp bỗng dưng tỏ ra cứng rắn và bảo thủ để làm vừa lòng các xếp đã từng là đàn em của ông trước đây. Ông tuyên bố rằng các biến cố tại Đông Âu không ảnh hưởng gì đến Việt Nam, chủ nghĩa cộng sản là

tuyệt, không có gì phải thay đổi cả, cứ thế mà tiến. Được đài truyền hình Pháp phỏng vấn, ông trả lời "Bây giờ phải lo mưu tìm hạnh phúc cho nhân dân". Được hỏi là liệu chủ nghĩa cộng sản có khả năng đem lại hạnh phúc cho nhân dân không, ông đáp một cách trâng tráo "đòi tự nhiên là có".

Tại sao lại "bây giờ"? Đảng cộng sản có phải mới nắm chính quyền ngày hôm nay đâu?

Hội Những Người Kháng Chiến Cũ

Đầu tháng 3 vừa qua, thủ tướng Cộng sản Việt Nam Đỗ Mười vừa ký quyết định cho phép thành lập Hội Những Người Kháng Chiến Cũ. Hội này đã hoạt động từ trước dưới danh xưng Câu Lạc Bộ Những Người Kháng Chiến Cũ, chủ yếu tại các tỉnh miền nam, nay được hợp thức hóa trên quy mô cả nước.

Như tên gọi, hội quy tụ một số người trước đây đã từng ở trong chính quyền Hà Nội hay Mặt Trận Giải Phóng Miền Nam, trong đó những người được nhắc đến nhiều nhất là ba ông Trần Văn Trà, Trần Văn Giàu và Trần Bạch Đằng. CLBNNKCC xuất bản một tờ báo lấy tên Truyền Thống Kháng Chiến, có nội dung đả kích chính phủ hiện hành, nói lên những thiếu sót, trì trệ, sai lầm của đảng và nhà nước như nạn cán bộ lộng hành trở thành cường hào ác bá, chính sách thuế khóa phi lý... Tháng 12.88, ông Nguyễn Hộ, chủ nhiệm CLBNNKCC thành phố Hồ Chí Minh đã phát biểu tại Nhà Văn Hóa Lao Động đòi quốc hội cách chức, bãi miễn, truy tố các bộ trưởng tài chính Hoàng Huy, bộ trưởng nông nghiệp và công nghiệp chế biến thực phẩm Nguyễn Công Tạn, thứ trưởng tài chính Trần Tiêu, tổng giám đốc ngân hàng nhà nước Lữ Minh Châu, chủ nhiệm ủy ban vật giá nhà nước Phan Văn Tiêm.

CLBNNKCC là một tập thể những cán bộ già nua, từng vào sinh ra tử với các thành phần hiện đang nắm quyền nên họ tự đặt cho mình nhiệm vụ phải hướng dẫn đảng, sửa sai nhà nước và coi như thành phần đối lập.

Tờ báo TTKK đã không được xuất bản đều đặn, đã bị tịch thu, cảnh cáo... Những người chủ trương xin lập hội đã không được chấp thuận... Nay sau những gì đã xảy ra tại Đông Âu, có lẽ nhà nước thấy cần có một bộ mặt khác nên đã công nhận họ như một tổ chức chính thức, chuẩn bị cho một hình thức "đối lập trong đảng".

Vai trò ấy của hội NNKCC hiện nay là cần thiết, nhưng dù sao đây cũng chỉ là một bộ mặt khác của cộng sản, chưa phải là những người đối lập thực sự với cộng sản. Hình thức dân-chủ-trung-đảng chỉ là giai đoạn cuối của chế độ độc đảng trước khi có những thay đổi tích cực hơn hầu mang lại một nền dân chủ đa nguyên như mọi người đang mong đợi.

Xuống chó

Phạm Xuân Ẩn là một trong những nhân vật kỳ bí nhất của cuộc chiến trước 1975. Ông làm thông tin viên thường trực của tuần báo Time tại Sài Gòn, được coi là một ký giả có uy tín cùng với Cao Dao và một người khác tên là Vương, họ hợp thành một bộ ba được gọi là "ba chàng ngự lâm pháo thủ". Phạm Xuân Ẩn hay la cà ở quán Givral (trên đường Tự Do), được các ký giả Việt Nam và quốc tế săn đón vì lúc nào ông cũng có một nguồn tin sốt dẻo để tung ra. Ẩn giao du nhiều với các tướng lãnh, sĩ quan Việt Nam và Hoa Kỳ; họ quý Ẩn vì lúc nào ông cũng cho họ những nguồn tin có lợi cho sự nghiệp làm báo của họ, chẳng hạn như ông Tổng Thống sắp làm gì, ông nào sắp lên chức vụ nào... Không có chỗ nào Ẩn muốn tới mà không được.

Nhưng Ẩn là một người săn tin chuyên nghiệp không ngần ngại gian khổ, có thể lặn lội tới những nơi nguy hiểm để săn tin. Không ai ngạc nhiên khi thấy thỉnh thoảng Ẩn biến mất vài ba ngày rồi lại xuất hiện, với những nguồn tin thật sốt dẻo. Người Việt thì cho rằng Ẩn được CIA xì cho, còn người Mỹ thì tin là Ẩn lấy tin từ chính quyền và dân chúng Việt nam. Mọi giả thuyết đều đáng tin vì Ẩn giao thiệp vừa rộng lại vừa cao và hơn nữa lại có óc quan sát.

Phạm Xuân Ẩn còn có uy hơn hầu hết các ký giả Việt Nam. Ông đã từng đi du học và sinh sống tại Mỹ từ những năm 1950 và đã từng cộng tác với các tờ báo Mỹ ngay tại Mỹ. Nói chung Ẩn là ký giả thú thiệt, có tầm vóc quốc tế và có khả năng.

Trong cách xử thế, Phạm Xuân Ẩn cũng chinh phục được sự kính trọng vì ông rất bất thiệp lại tận tình. Nhưng ít ai ngờ Ẩn trên thực tế lại là một đại tá tình báo, có lẽ chỉ trừ một người là bác sĩ Trần Kim Tuyền, cựu Giám Đốc Trung Ương Tình Báo Việt Nam Cộng Hòa dưới thời Ngô Đình Diệm. Sau này trong cuộc di tản ngày 30.4.1975, chính Phạm Xuân Ẩn đã cứu bác sĩ Trần Kim Tuyền chạy thoát khỏi Việt Nam.

Sau 30.4.1975, Phạm Xuân Ẩn xuất hiện nguyên hình là một đại tá tình báo cộng sản. Không thấy Ẩn giúp đỡ gì cho các tướng tá, viên chức cao cấp của chế độ Việt Nam Cộng Hòa bị bắt đi cải tạo.

Nhưng chắc chắn là Ẩn không thỏa mãn với chế độ đương quyền. Có lẽ cậy công, Ẩn nhiều lần bày tỏ sự bất mãn với chế độ cộng sản mà Ẩn cho là phá hoại đất nước.

Thái độ ấy đã đưa Ẩn vào các trại cải tạo xum họp với những công chức, quân nhân Việt Nam Cộng Hòa "bạn cũ" của Ẩn.

Hiện nay Ẩn đã 62 tuổi và sinh sống bằng nghề nuôi chó bẹc-giê. Ẩn không được phép

Văn văn văn

Ngày xuân nhớ bạn

Với kẻ tha hương, Tết là ngày nhớ. Tháng giêng là tháng tương tư... *Tương tư lợ phải là trai gái*. Xuân này, mình nhớ Vũ Khắc Khoan.

Nhà văn Khoan nổi danh, và lớn tuổi hơn tôi. Không hiểu vì sao, anh rất thương tôi, và xem như là bạn vong niên. Cuối 1965, khi cao trào tranh đấu bùng lên tại miền Trung, các lực lượng gọi là Ủy Ban Nhân Dân Cứu Quốc tổ chức tại Huế một cuộc hội thảo lớn, mời các trí thức Sài Gòn ra dự; họ thuê nhiều chuyến máy bay đưa đón. Anh Khoan rủ tôi cùng đi.

Buổi tối, tại Viện Đại Học Huế, một diễn giả hùng hồn: Cộng sản là một chủ thuyết, vậy muốn chống cộng, chúng ta cần phải có một chủ thuyết. Anh Khoan rĩ tai: đi ăn phở, rồi đứng dậy, bệ vệ đi ra. Tôi đi theo. Ngược dòng sông Hương, chúng tôi đi về phía ga An Cựu, nơi còn nhiều quán mở khuya. Gió sông mát rượi. Anh giải thích: nghe cái thằng cha ấy thuyết giáo, mình bực mình quá. Giá dụ ông và tôi cùng đi thế này, có thằng kẻ trộm nó xông ra, nó đánh mình bằng cái búa, vậy thì mình phải về nhà ngủ, đợi sáng mai ra chợ, mua cái búa để chống lại nó.

Đi một đoạn, anh tiếp: bây giờ nhà nước ưa dùng chữ "cán bộ": cán bộ dân vận, cán bộ xây dựng nông thôn. Mà chữ cán bộ thì hàm ý chủ thuyết, chủ nghĩa, nghĩa là độc tài. Vào một quán trước ga, gọi phở, không có, bèn ăn nem chua. Anh uống rượu đế, tôi uống la-de.

Anh kể: mấy năm trước, mình đi dự khóa Nhân Vị tại suối Lò Ô, dành cho giáo chức. Ông Nhu diễn thuyết. Mình chăm chú nhìn đàn kiến. Thằng cha ngồi cạnh tò mò, dòm. Mình đổ hấn: "Đó ông biết được kiến chúng nó đi đâu? -? -Ấy chúng đang đi họp Cần Lao Kiến Vị đấy!" Rồi anh cười, xa xôi: "nhân với không nhân. Thượng đế coi con người như chó rơm, Lão Tử bảo thế".

Vũ Khắc Khoan không thích các người phê bình xếp anh vào các nhà văn chống cộng. Có lần anh bực mình: "Cộng Sản là cái quái gì mà moa phải chống". Năm 1975, anh ra khỏi nước, có kẻ tôi nghe trong một lá thư: "Lúc mình bước xuống cầu thang, gặp thằng hàng xóm, hấn bảo mình: cậu đi là phải, vì cậu chống cộng ghê quá. Mình muốn đấm hấn một quả". Thời trẻ anh có học boxe.

Tết năm nay, tôi nhớ Vũ Khắc Khoan hơn mọi năm, khi những chính quyền cộng sản tại nhiều nước Đông Âu rủ nhau sụp đổ. Sinh thời anh thường bảo: bất bình tắc minh - ức quá thì phải kêu. Hay là: cùng tắc biến - cực quá thì phải thay đổi. Anh không còn sống mà nhìn những thay đổi kia.

Anh mất ngày 13.9.1986 tại Mỹ. Tôi không viết một dòng nào về nhà văn thân quý Vũ Khắc Khoan. Viết thì, bên này hay bên kia, cũng chẳng có báo nào họ đăng cho. Vì anh là... nhà văn chống cộng, còn tôi... tôi là... cộng sản. Sinh thời, anh thường dùng chữ... merde!

Tuyết Chi
Tết 90

THỜI SỰ... TIN TỨC...THỜI SỰ... TIN TỨC...THỜI SỰ... TIN TỨC...THỜI SỰ... TIN TỨC...THỜI SỰ...

hành nghề ký giả vì với quá khứ làm báo với "địch", Ân bị coi là đã tiêm nhiễm nhiều "thói hư tật xấu".

Ký giả Morley Safer của đài CBS (Mỹ) đã tìm lại được Ân trong một chuyến viếng thăm Việt Nam và đã viết thành một cuốn sách.

Mất nước đau lòng người chữa cháy

Ngày 4.01.1990, hồi 17 giờ, xí nghiệp May Sài Gòn 2 bỗng nhiên bốc cháy vì một nguyên nhân chưa biết được. Ngọn lửa bốc lên từ kho vải và lan nhanh qua kho thành phẩm. Đội Phòng Cháy Chữa Cháy thành phố đã kịp thời đến nơi để bó tay chịu trận vì không có nước để dập tắt

lửa. Sau đó phải nối ống dài tới hồ bơi Lý Thường Kiệt để bơm nước hồ bơi lên chữa cháy. Nhưng nước vẫn không đủ. Mặc dầu anh em đội chữa cháy đã tận tình cứu chữa với sự hợp tác của công nhân xí nghiệp, nhưng ngọn lửa đã chỉ dập tắt được 12 giờ sau đó. Xí Nghiệp May Sài Gòn 2 bị thiêu rụi hết.

Thiếu ăn mà vẫn đau răng

Theo thống kê của Sở Y Tế t Sài Gòn, năm 1989 các trẻ em ở lứa tuổi 12 bị sâu răng tới 84%, một tỷ lệ không ngừng gia tăng. Ở lứa tuổi 15, 1/3 các cháu bị vôi răng và viêm nướu. Người lớn thì 2/3 bị vôi răng.

Tiền chữa răng hiện nay tại

Việt Nam rất đắt, chỉ có một số người có mức sống dư giả mới đủ khả năng chạy chữa. Những cán bộ cao cấp trong chính quyền được chữa răng miễn phí (hay một phí tổn với giá tượng trưng).

Tin hợp bạn

Tòa soạn Thông Luận vừa nhận được thông cáo về hai cuộc họp bạn.

Thứ nhất là Trại Hợp Bạn Thế Giới của Hướng Đạo Việt Nam kỳ thứ III tại Hoa Kỳ. Trại mang tên Thăng Tiến III, tổ chức từ ngày 28.06.90 đến 03.07.90 tại trại Cutter Camp, California (gần San José). Được biết hai trại họp bạn thế giới

trước đây được tổ chức tại Jambville, Pháp năm 1986 và Toronto, Canada năm 1988. Muốn thêm chi tiết xin liên lạc về "Ban tổ chức Trại Hợp Bạn Thế Giới HDVN 1990, 2395-B De La Cruz Blvd, Santa Clara, CA 95050, USA"

Thứ hai là Đại Hội Thể Thao Việt Nam Âu Châu, dự trù từ ngày 5 đến ngày 12.08.90. Phong trào Đại Hội Thể Thao phát sinh tại Châu Âu từ năm 1965, và mỗi năm được một hội đoàn đảm trách việc tổ chức. Năm nay là Đại hội kỳ thứ 25, sẽ do Tổng Hội Sinh Viên Việt Nam tại Paris tổ chức. Địa chỉ liên lạc: "Tổng Hội Sinh Viên Việt Nam tại Paris, 51 rue Damesme, 75013, Paris, France".

Sở Tay

Trí thức chuyên chế

Thế kỷ mười lăm, thời thế đảo điên, vì lẽ "tuấn kiệt như sao buổi sớm, nhân tài như lá mùa thu", cho nên nước Nam mới bị ngoại xâm dày xéo.

Thế kỷ này, vận nước gặp rồng, nhân tài nhan nhản như... sung rụng, Úc Trai tiên sinh có tái thế, cũng phải gặt gù, khoai trá trước hiện tình... lạm phát nhân tài của đất nước.

Người ta mất nước vì... đàn bà cũng lắm, cho nên, phạm các việc cứu nước, cứu dân, cổ nhân không ai dại mà hỏi ý kiến... đàn bà.

May thay, hậu sinh khả úy, trên nguyệt san Thông Luận, từ lúc khai trương, chủ bút đã không nề hà phái tính, mà cho vời... tiện nữ, phó cho trang cuối, nhưng để đề phòng hậu họa, có phần đôi điều: "Nơi (trang) này, chỗ cùng, đất tận, nhà người muốn viết những nhit gì thì cứ viết, thứ nhất là: không ai để ý đến... đàn bà, thứ nhì là: không ai thêm chấp với... đàn bà, cho nên "không có ý kiến nào cấm nêu ra, không có vấn đề nào cấm bàn đến". Được nhờ như cõi tấm lòng, tiện nữ mới dám mượn tạm ba phần tư trang báo, khuai môi múa mỏ, và nhiều khi lạm bàn đến những chuyện cấm của các vị tu mi nam tử.

Lâu nay, đọc báo không có gì thống khoái. Chợt những ngày gần đây, tự nhiên một lúc xuất hiện đến hàng chục bản kháng thư, huyết thư, lệ thư,... có ý huấn dụ nhà cầm quyền cộng sản, yêu cầu họ thực thi dân chủ trên đất nước, nói theo văn chương bác học thì là những bức thư cứu quốc và kiến quốc.

Những vị ký tên trong các thư ấy rất những kỹ sư, luật sư, bác sĩ, được sĩ, tiến sĩ, thạc sĩ, những giáo sư đại học, những giám đốc hành chánh, giám đốc tài chánh, giám đốc khảo cứu, giám đốc xí nghiệp, kỹ thuật viên cao cấp, có cả nhạc-sĩ-kỹ-sư... ấy vậy mà không thấy (hay ít thấy)... phó thường dân. Trình độ văn hóa của dân chúng Việt Nam hải ngoại thật cao cường!

Có nơi còn liệt kê danh sách quý vị tuấn kiệt, anh tài của đất nước, rõ mồn một, xanh tốt như lá mùa xuân. Không sót một mống.

Cho hay, người mình không phải như người ta, việc gì cũng toan tính trước cả! Đến như sau này, lũ con trẻ hậu thế có muốn dựng văn bia chực vị anh tài, đã có sẵn tên tuổi. Không phải tốn công tìm tòi tham khảo gì sất.

Tiện nữ cóp Kim Thánh Thán, muốn kiếm đủ ba mươi ba cái khoai trong đời, mà nay, chó ngáp phải ruồi, dùng một cái, chộp được bốn cái khoai một lúc.

Phạm các bậc trí thức, thường dựa theo lô-gích mà suy luận. Ngày xưa các cụ xếp dân theo từng lớp: sĩ, nông, công, thương, trúng béc: thời các cụ kẻ sĩ trị nước, nông dân nuôi nước.

Ngày nay, thiên hạ văn minh, đầu đầu cũng thấy hô hào "đổi mới": người ta chỉ còn giữ lại "sĩ, sư, đốc" làm gốc. Còn các cái khác thì... sỏ toẹt.

Cứ theo cái lô-gích ấy mà tiệm tiến thì hiện giờ, trong việc đòi

hỏi tự do dân chủ cho đất nước, chữ ký của các "sĩ, sư, đốc"... phải có giá trị gấp trăm, nghìn lần chữ ký của... phó thường dân, cho nên các vị này mới được tuyển chọn và chiếu cố như... rươi vậy.

Hơn hai mươi năm nay, tiện nữ sống dưới sự áp đảo của chế độ "trí thức chuyên chế" (may mắn hơn dân mình sống dưới vô sản chuyên chế), của các vị đại kỹ sư (kỹ sư trường lớn), từ trong nhà ra đến ngoài ngõ (ngoài ngõ đây là bạn bè gần, gần nhất là các vị "cán bộ cốt cán" của Thông Luận, chữ cán bộ cốt cán là tiện nữ cóp của một bậc đàn anh, chứ mình không dám tự tiện bịa ra). Ấy thế mà chưa hề hấn gì, và nghiệm thấy rằng những "chữ ký", những "lệnh" của các vị ấy ban cho tiện nữ, thì thường thường tiện nữ... sỏ toẹt. Đôi khi tiện nữ mạn phép cưỡng lại. Mà không phải chỉ có mình mình, dường như tất cả các thế nhi nào đó bị đàn áp cũng có tư tưởng phản kháng như thế!

Lại còn may mắn học lỏm được phần "cơ sở tư tưởng" chủ yếu của các cán bộ cốt cán do đại kỹ sư giám đốc xí nghiệp cầm đầu; chia thiên hạ làm ba thành phần; tiện nữ bèn chia gia đình làm hai thành phần: thành phần làm chủ (chef de famille) và thành phần... bị áp đảo.

Lại nghiệm thấy rằng: trong gia đình, chữ ký của thành phần làm chủ chưa chắc đã... hiệu nghiệm bằng chữ ký của thành phần bị áp đảo.

Việc tề gia thì cứ loanh quanh như thế, còn việc trị nước, bình thiên hạ, thì chả ai hỏi ý kiến... đàn bà.

Thụy Khuê

Giấy mời Họp Thân Hữu Thông Luận

Kính mời quý độc giả và thân hữu tham dự buổi họp ngày chủ nhật 20-5-90, từ 14 giờ đến 18 giờ tại Maison des Mines et des Ponts et Chaussées 270, rue Saint Jacques, Paris 5e (Métro Luxembourg hoặc Port Royal)

Chương trình buổi họp:

1. Thảo luận về những ý kiến nêu ra trong Thông Luận
2. Thảo luận về đề tài "Đóng góp vào việc tổ chức một mặt trận đối lập" do ông Nguyễn Văn Huy dẫn nhập.

Giấy mời này thay thế thiệp mời cá nhân

THÔNG LUẬN

Nguyệt san Thông tin Nghị luận

Phát hành đầu tháng, mỗi năm 11 số

Địa chỉ liên lạc:

Association VietNam Fraternité, 24 Square des Cottages 91200 ATHIS-MONS, FRANCE

Giá báo một năm: Âu Châu 110 FF hoặc tương đương Nơi khác: 30 \$Mỹ, 40 \$Canada, 50 \$Úc hoặc tương đương

Ngân phiếu hoặc chi phiếu xin đề

VIET NAM FRATERNITE (xin đừng đề Thông Luận)

Thông Luận

hoan nghênh mọi ý kiến đóng góp mọi ủng hộ tài chánh và cảm ơn quý vị cổ động để phổ biến nó